

PODSTAWY PROGRAMOWANIA W SYSTEMIE OPERACYJNYM UNIX / LINUX

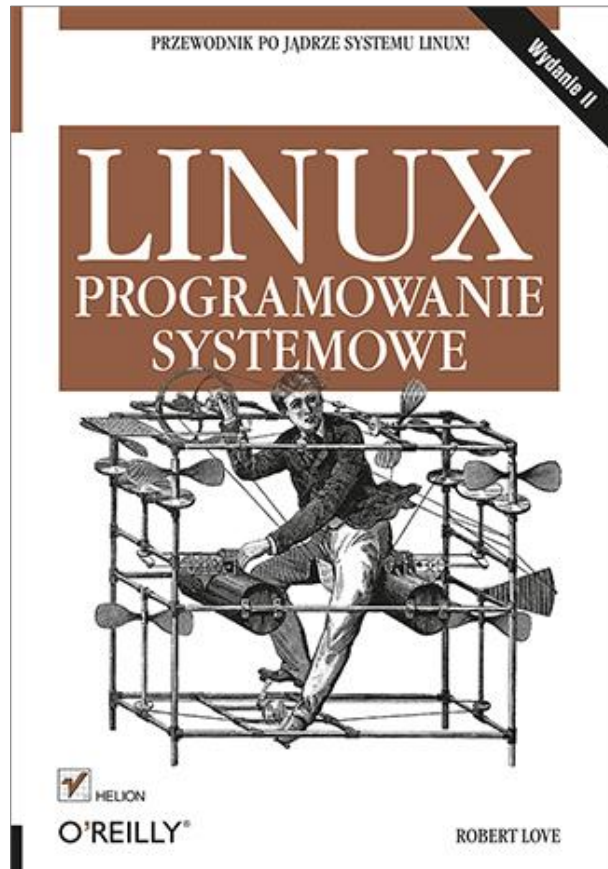
Plan wykładu

- Wprowadzenie
- Interfejs wywołań systemowych
- Kompilowanie za pomocą GCC
- Wykorzystanie GNU Make
- Debugowanie za pomocą GDB
- Interakcja programu ze środowiskiem wykonania
- Tworzenie i używanie bibliotek

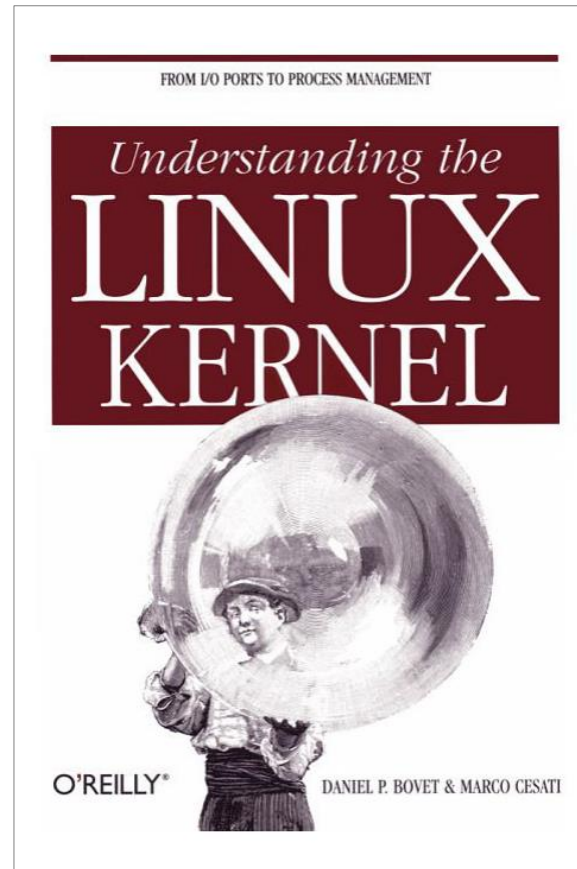
Wprowadzenie

- **Wprowadzenie**
- Interfejs wywołań systemowych
- Kompilowanie za pomocą GCC
- Wykorzystanie GNU Make
- Debugowanie za pomocą GDB
- Interakcja programu ze środowiskiem wykonania
- Tworzenie i używanie bibliotek

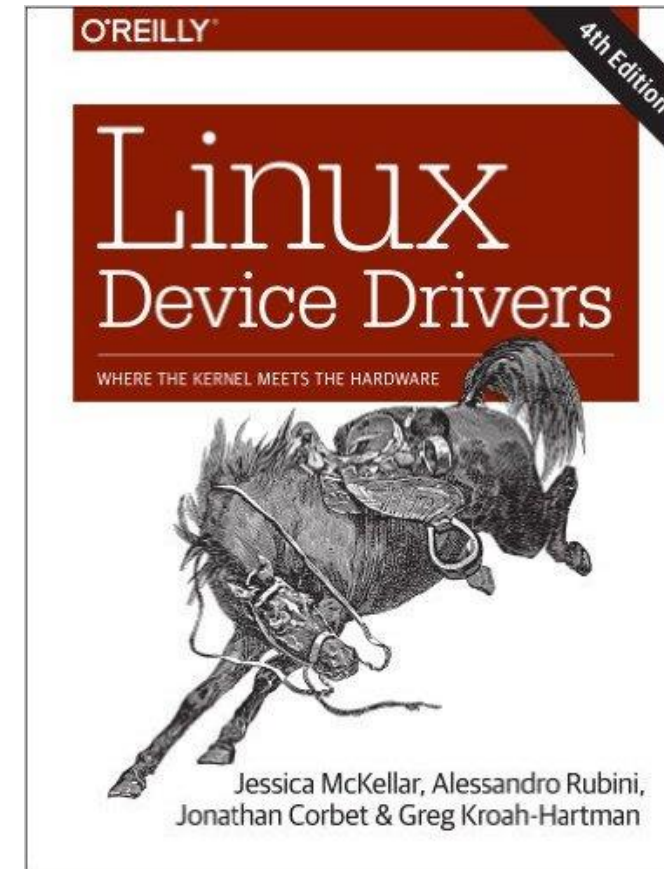
Literatura 1/2

R. Love

D. Bovet, M. Cesati

J. McKellar, A. Rubini, J. Corbet,
G. Kroah-Hartman

Literatura 2/2

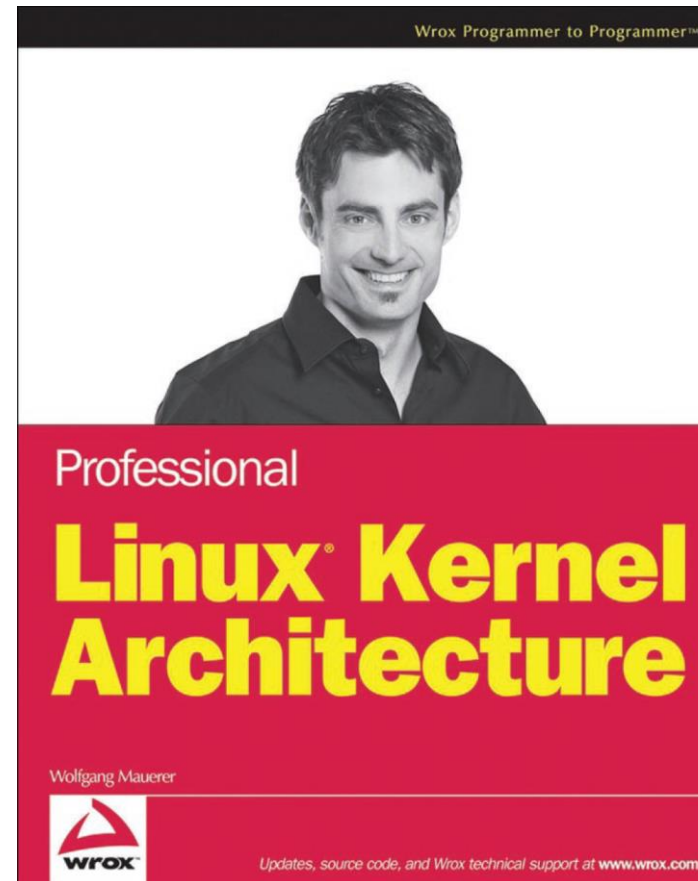
THE LINUX PROGRAMMING INTERFACE

A Linux and UNIX* System Programming Handbook

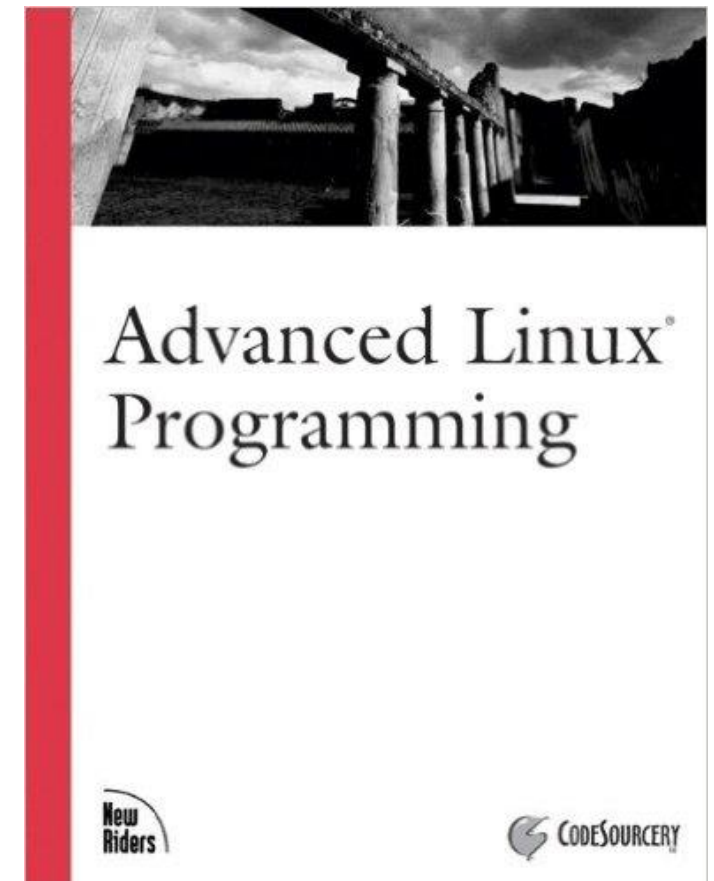
MICHAEL KERRISK

M. Kerrisk

W. Maurer

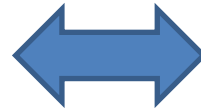

M. Mitchell, J. Oldham, A. Samuel

Programowanie systemowe

Programowanie systemowe

(usługi, elementy systemu, środowisko do wykonania innych programów itd.). Programowanie systemowe z założenia odbywa się bliżej sprzętu, chociaż niekoniecznie na poziomie jądra.

Programowanie aplikacyjne

(programy bezpośrednio używane przez użytkownika, np. edytory, przeglądarki itp. – chociaż silnik przeglądarki może być z powodzeniem traktowany jako element oprogramowania systemowego)

Podział dosyć płynny. Programowanie systemowe wymaga lepszej znajomości działania systemów operacyjnych i sprzętu. Będziemy poruszać się na pograniczu przestrzeni jądra i użytkownika systemu Linux.

UNIX - najważniejsze „wydania”

Bell Labs firmy AT&T

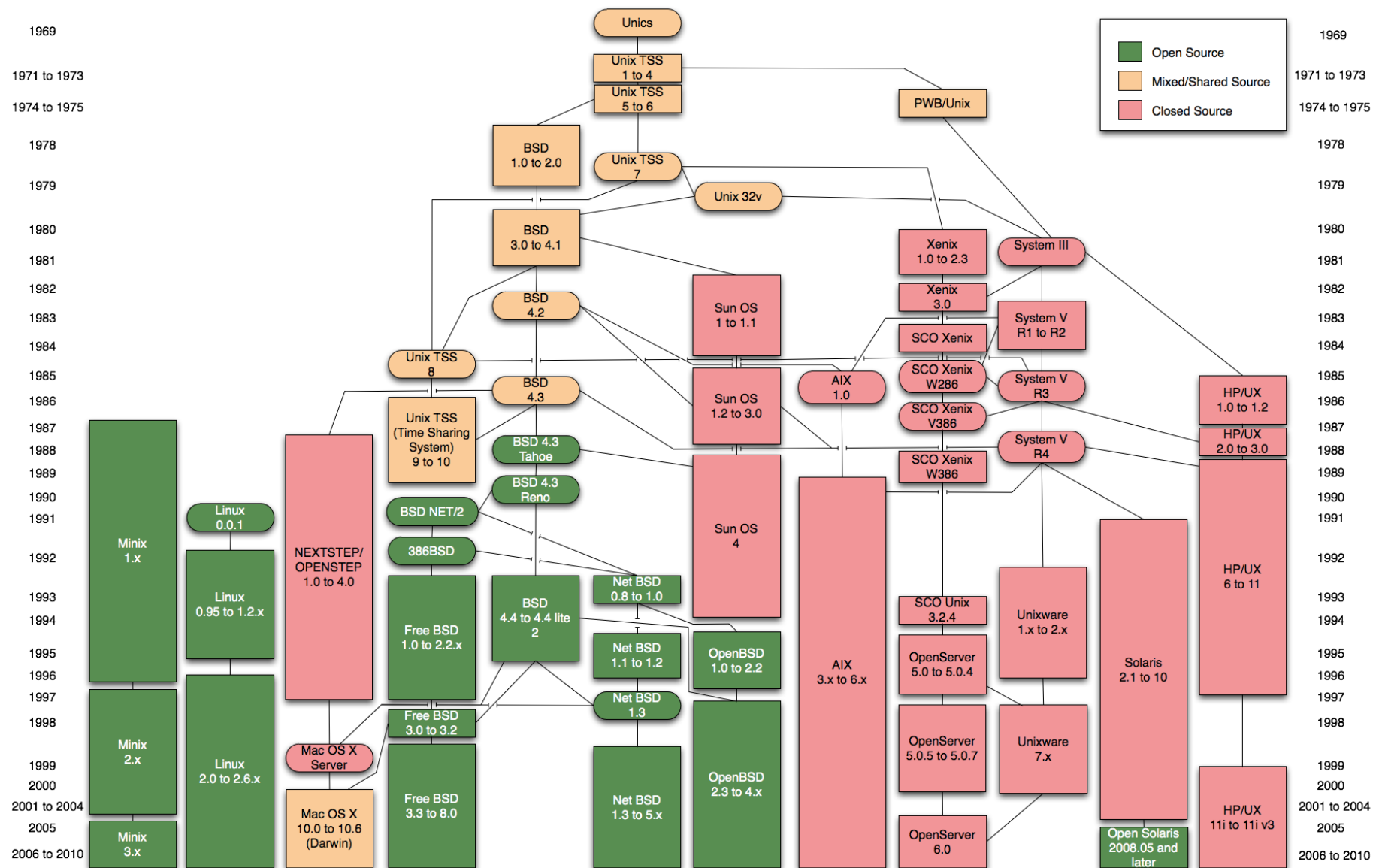
- 1969 – minikomputery PDP-7 i PDP-9 (DEC)
- 1971 – system przepisany na PDP-11/20
- V3: 1973 (potoki, przepisany w języku **C**)
- V6: 1975 (rozprowadzany nieodpłatnie na uczelniach)
- V7: 1979 (licencjonowany, przenośny, do czasu powstania POSIX standard *de facto*)

Uniwersytet Berkeley

- 1975 - system **1BSD** (*Berkeley Software Distribution*)
- **3BSD**: 1979/1980 - system przepisany na VAX
- **4BSD / 4.1BSD**: 1980-1982 - na zamówienie DARPA dla ARPANET
- **4.2BSD**: 1983 - pierwszy system zawierający obsługę TCP/IP

PDP-11

Interfejs a implementacja

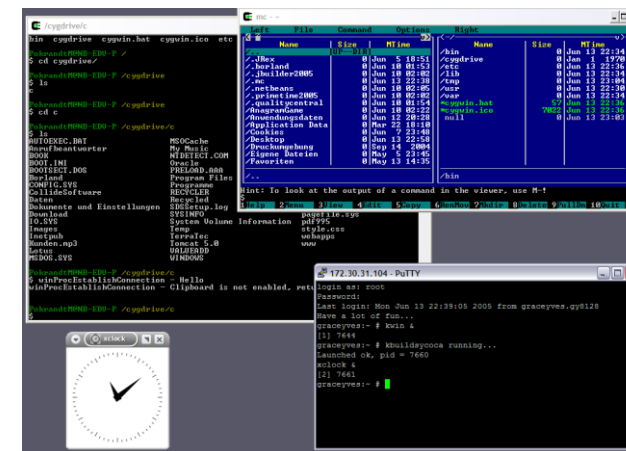
Interfejs: które żądania mogą być zgłaszane i jakiego typu odpowiedzi należy się podziwiać?

Implementacja: w jaki sposób udzielane są odpowiedzi na zgłaszane żądania

BSD, HP-UX, Solaris i Tru64 mają więcej różnic funkcjonalnych niż **Linux** i np. **Unixware**

Cygwin (GPL) - implementacja standardu **POSIX** funkcji systemowych przeznaczona dla systemów Win32 oraz zestaw oprogramowania w większości przeniesionego z systemów typu **Unix** (w tym X.Org i KDE). Inne tego typu to np. **git bash**.

A jak się ma do tego **WSL2** ?

Standaryzacja

POSIX (ang. *Portable Operating System Interface*) – próba standaryzacji różnych systemów UNIX (standard **IEEE 1003**). Współpraca: **IEEE**, **The Open Group**, IBM, Sun Microsystems, Hewlett-Packard, NEC, Fujitsu, Hitachi. Standard obejmuje m.in.:

1. interfejs programistyczny (API)
2. interfejs użytkownika, czyli polecenia systemowe takie jak między innymi: awk, echo, ed
3. właściwości powłoki systemu.

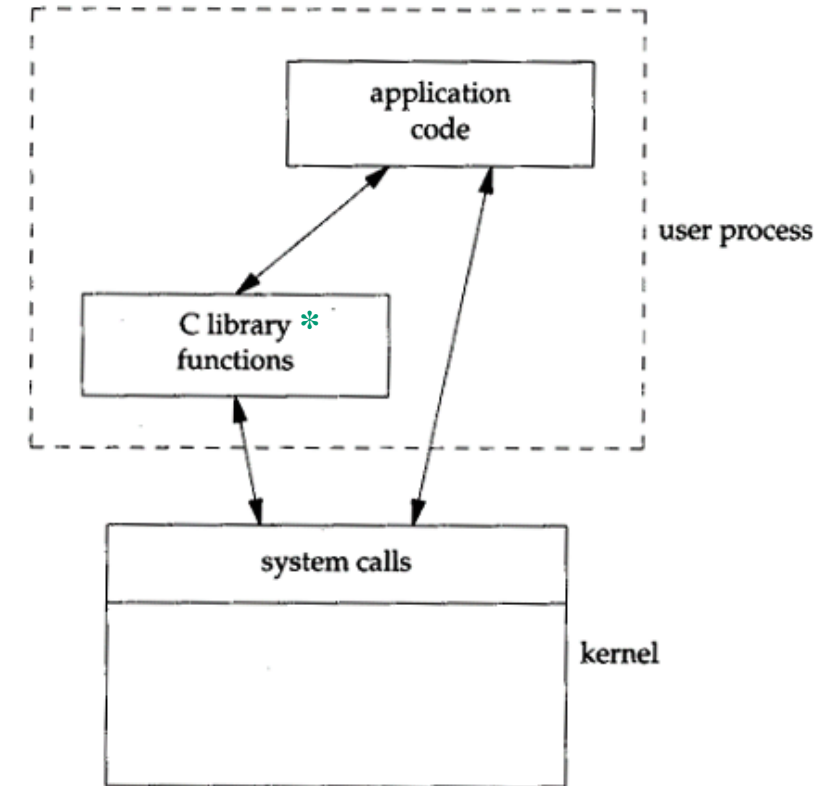
Single UNIX Specification (SUS) – inicjatywa **The Open Group** (poza IEEE), w dużej mierze zbieżna z POSIX. Dokumentacja ta zyskała bardzo dużą popularność dzięki bardzo wysokim cenom dokumentacji POSIX.

ABI oraz API

- **ABI** (Application Binary Interface) – zbiór reguł komunikacji między programami, bibliotekami a systemem na poziomie **kodu skompilowanego** (np. sposób przekazywania argumentów w wywołaniach systemowych, użycie rejestrów, linkowanie, formaty plików wykonywalnych). ABI jest ściśle związane z architekturą.
- **API** (Application Programming Interface) – zbiór reguł komunikacji między programami (np. aplikacją a systemem) na poziomie **kodu źródłowego** (funkcje, struktury, klasy itp.).
- W systemach **UNIX**owych **ABI** ma mniejsze znaczenie niż **API**, np. format plików **ELF** nie gwarantuje wykonania programu przeniesionego między różnymi systemami.

Wywołania systemowe

- Na **poziomie jądra** zaimplementowano szereg specjalnych procedur
- Program użytkownika wywołuje procedurę w **trybie jądra**, wykorzystując do tego celu **pułapkę** (w arch. 64 bitowych specjalny rozkaz).
- Procedura obsługi pułapki przełącza CPU w **tryb uprzywilejowany** i jądro wykonuje wywołanie systemowe
- CPU przechodzi z powrotem do **trybu użytkownika**
- Istnieje **API języka C** do wszystkich wywołań systemowych

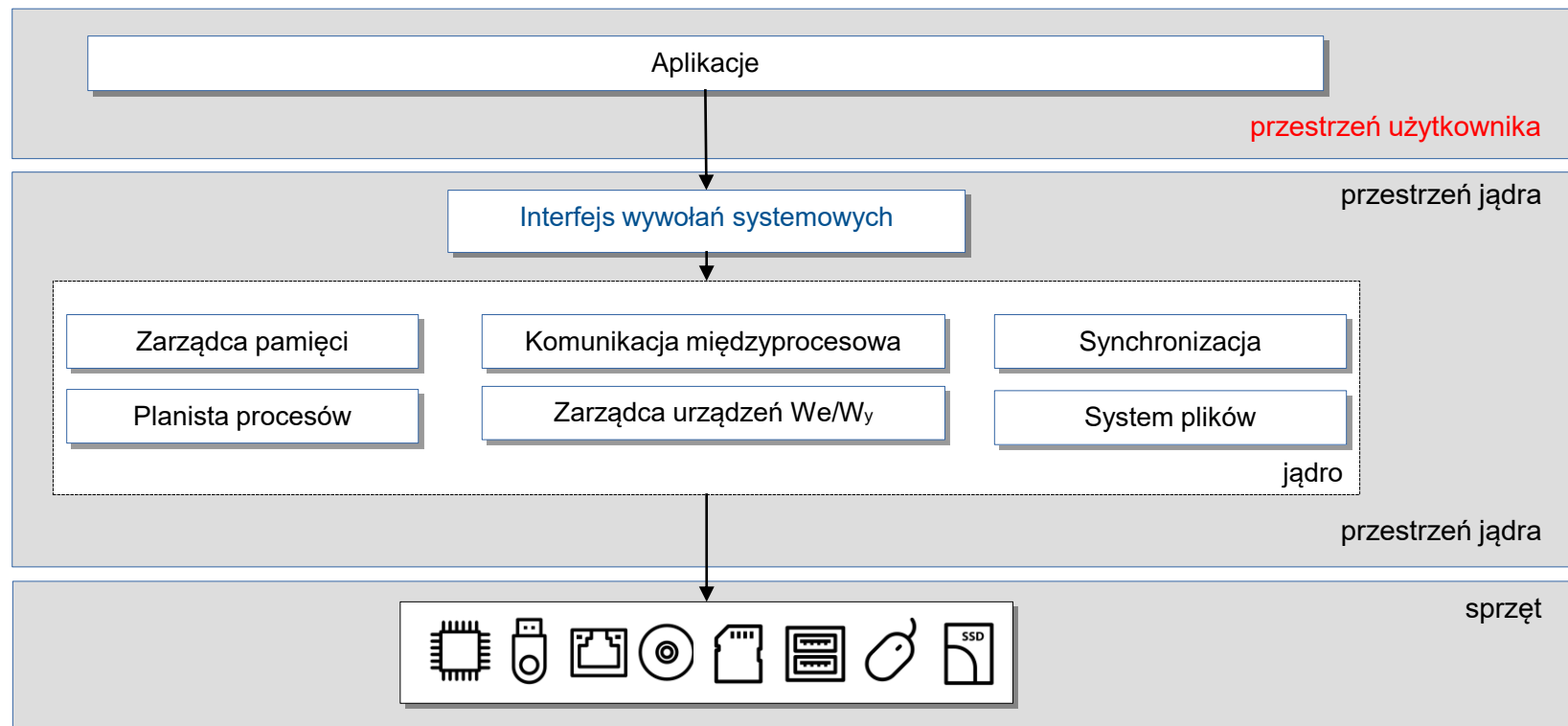

* biblioteka standardowa (libc), w systemie Linux GNU C Library (glibc)

Interfejs wywołań systemowych

- Wprowadzenie
- **Interfejs wywołań systemowych**
- Kompilowanie za pomocą GCC
- Wykorzystanie GNU Make
- Debugowanie za pomocą GDB
- Interakcja programu ze środowiskiem wykonania
- Tworzenie i używanie bibliotek

Architektura monolityczna

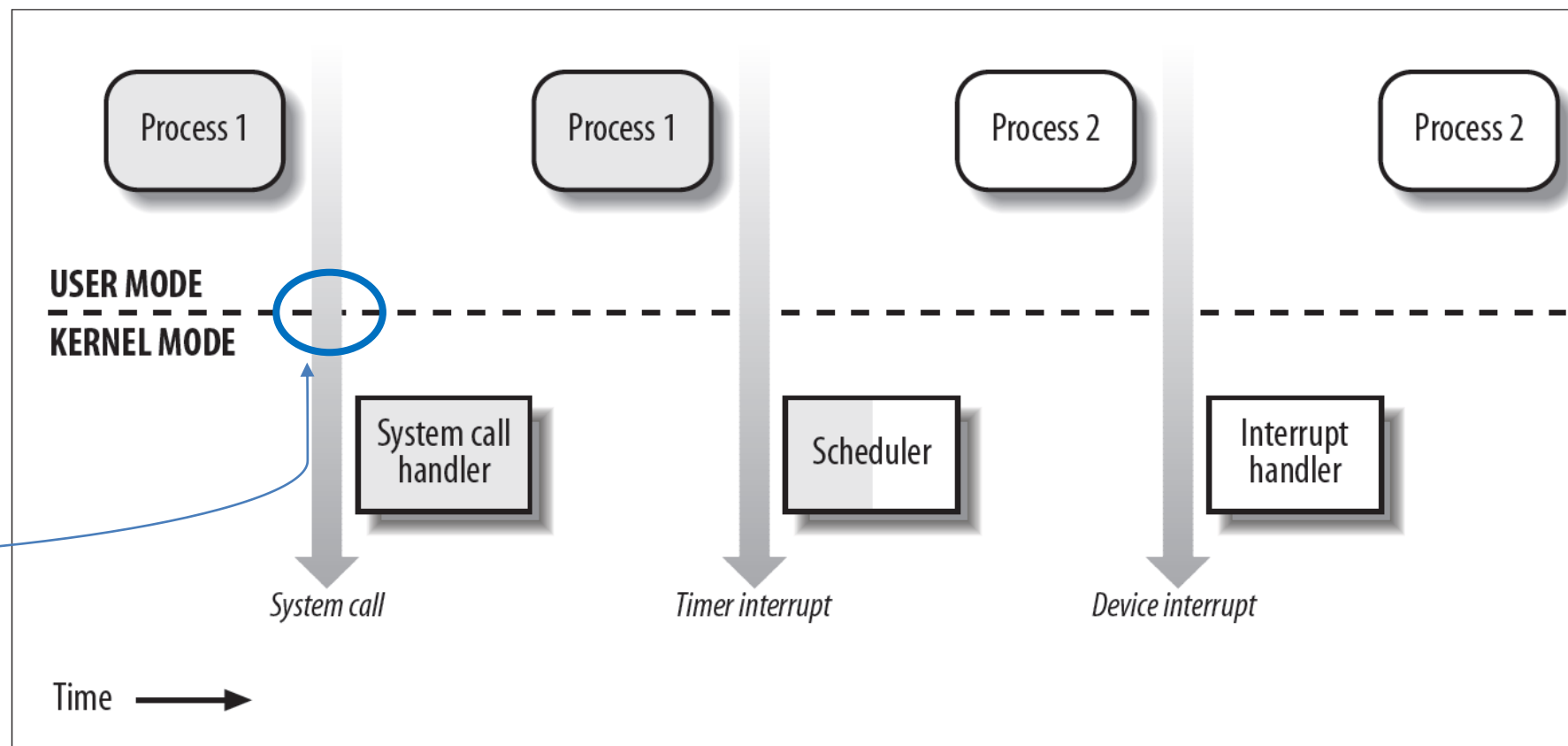
- **ochrona sprzętowa** (wsparcie ze strony procesora, ringi/poziomy uprzywilejowania)
- **dualny tryb pracy SO** (tryb użytkownika – tryb jądra)

- **system przerwań** (przełączanie między trybami)
- ochrona pamięci, operacji We/Wy, czasu procesora

Tryb użytkownika vs tryb jądra 1/2

Część pracy jest wykonywana przez jądro na rzecz procesów użytkownika – dostęp do nich uzyskujemy m.in. wykorzystując **wywołania systemowe**.

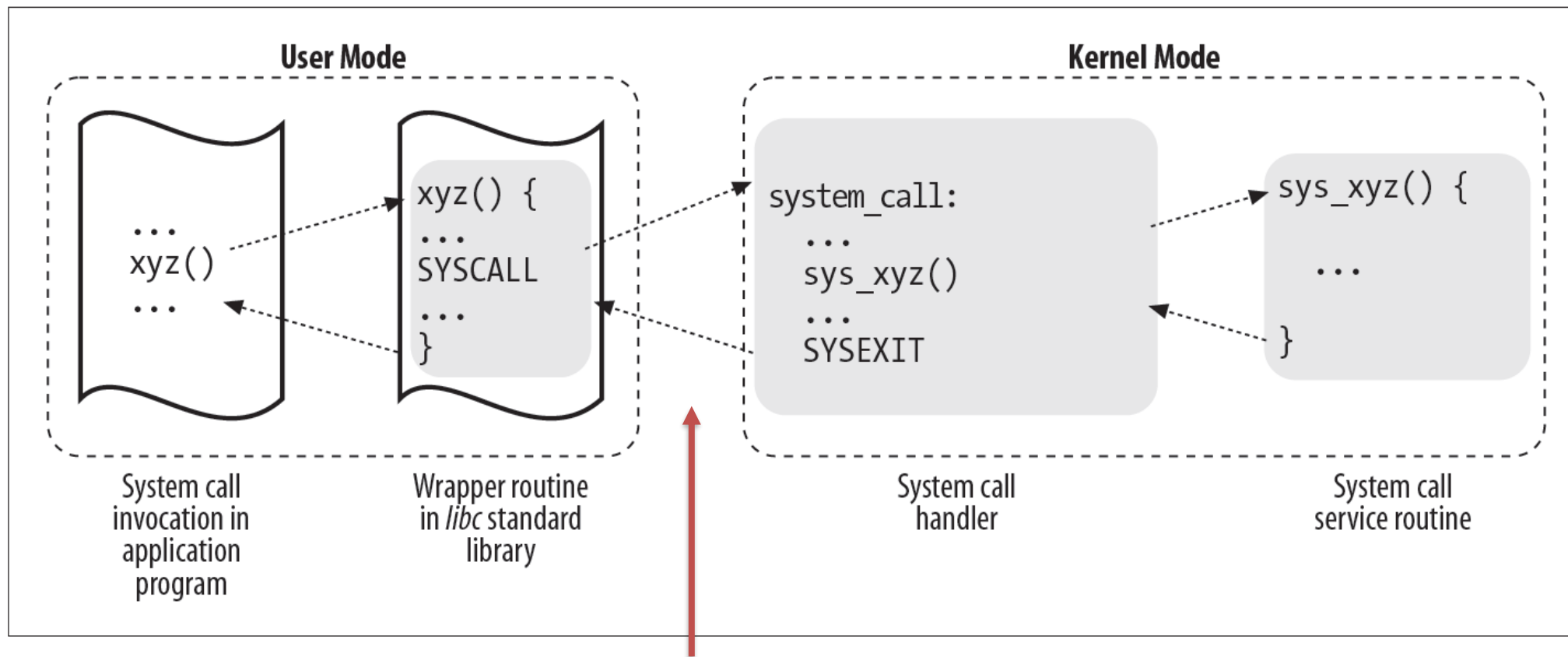
Lista wywołań:
man syscalls


```
wmackow@jota-7273:~$ time find /usr > /dev/null 2> /dev/null  
  
real    0m13.552s  
user    0m3.620s  
sys     0m4.060s
```

Tryb użytkownika vs tryb jądra 2/2

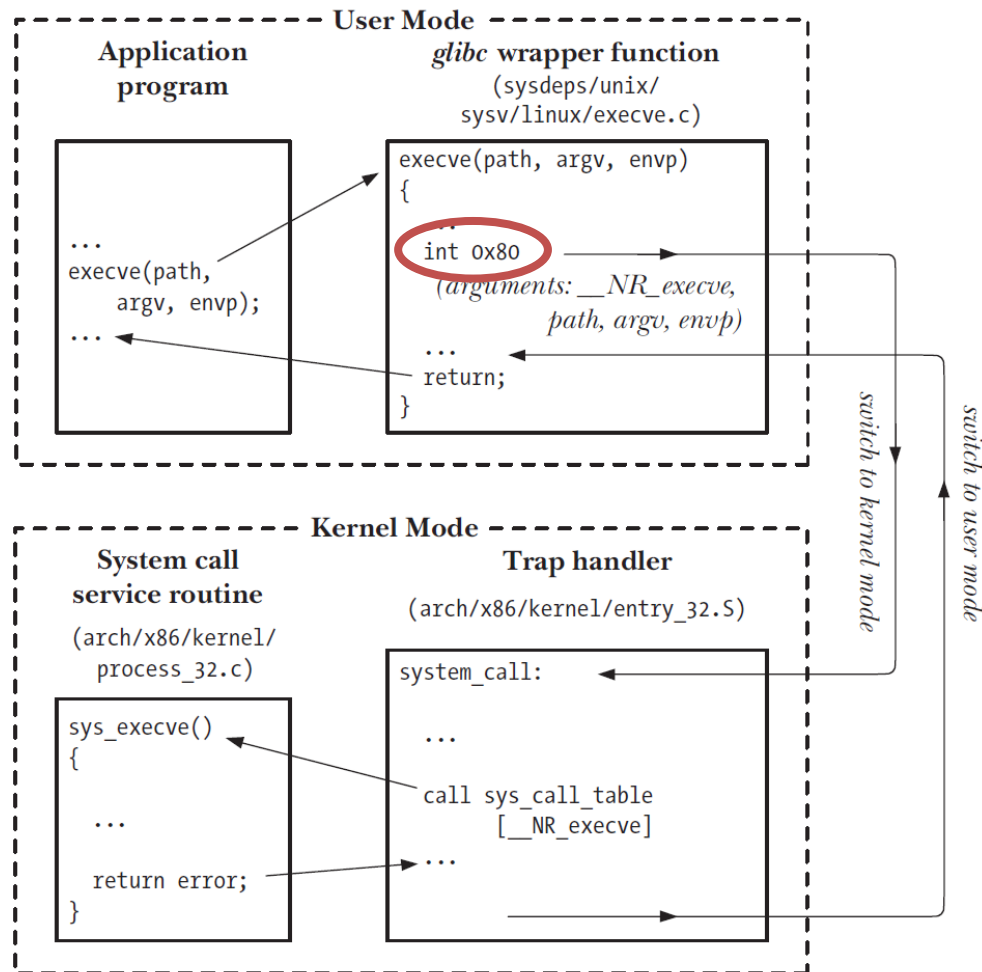
aplikacja > biblioteka systemowa > obsługa **sytem_call** > obsługa wywołania

Jak sterowanie przekazywane jest do jądra?

Interfejs wywołań systemowych 1/3

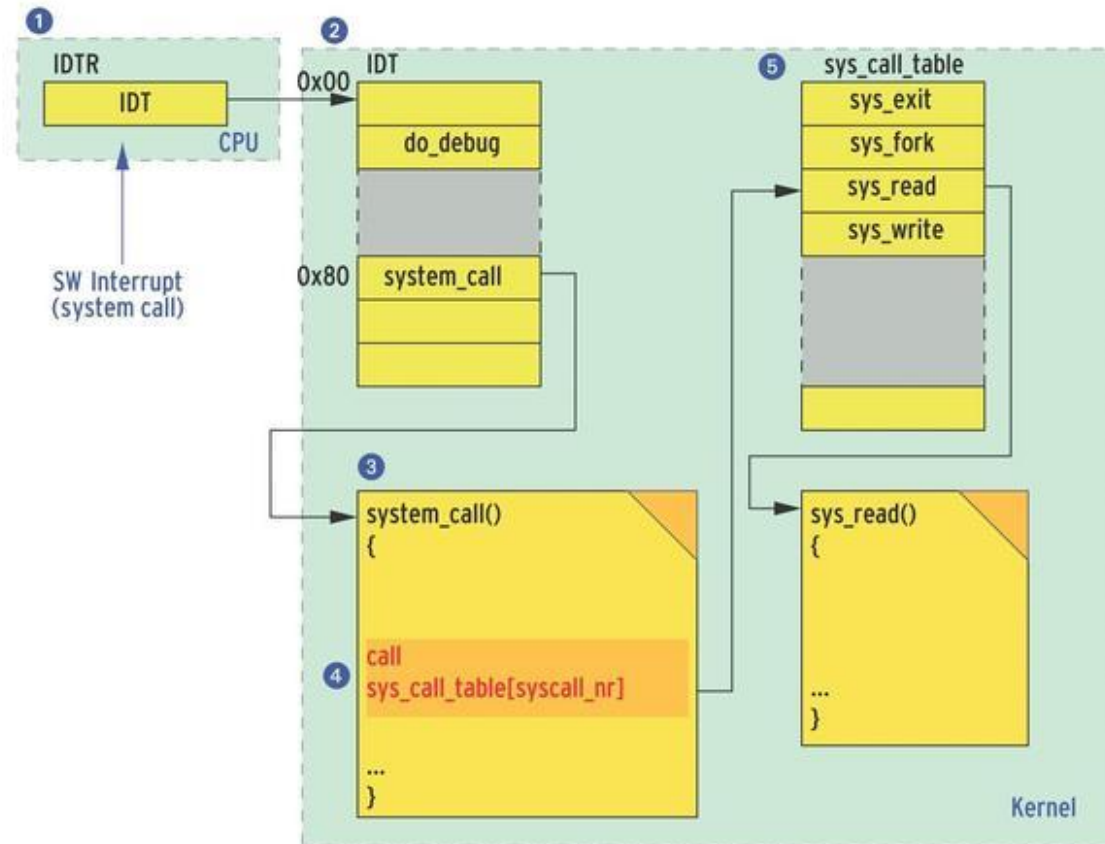
Metody uruchamiania wywołań systemowych:

1. wykorzystanie **funkcji systemowych** z biblioteki standardowej,
2. wywołanie funkcji systemowej **syscall** z numerem wywołania,
3. wywołanie przerwania **0x80**,
4. wykorzystanie techniki **fast syscall**:
  - rozkaz **syscall** (64-bitowy),
  - rozkaz **sysenter** (32-bitowy).

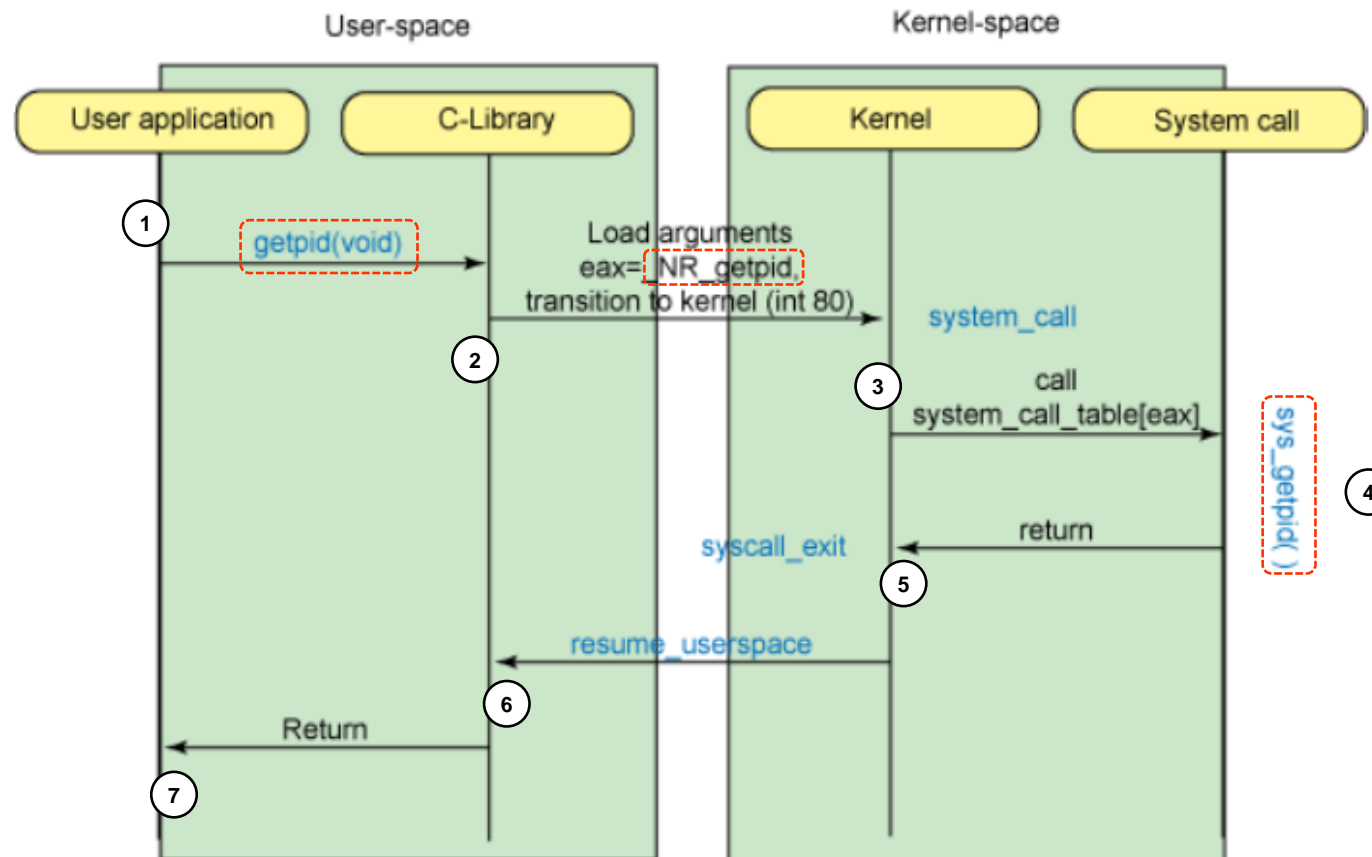
Wywołanie przerwania **0x80** 1/2

IDT - Interrupt Descriptor Table
(Tablica deskryptorów przerwania)

Tablica funkcji systemowych

Wywołanie przerwania **0x80** 2/2

Uproszczony schemat wywołania `getpid`

Przykład: wywołanie sys_getpid 1/3

Wywołania systemowe można uruchamiać bezpośrednio przez funkcję **syscall** (lub powiązane z nim makra), jednak większość wywołań systemowych ma zdefiniowane funkcje opakowujące w C (biblioteka **glibc**).

test-syscall.c

```
#include <syscall.h>
#include <unistd.h>
#include <stdio.h>
#include <sys/types.h>

int main(void)
{
    long ID1, ID2;
    ID1 = syscall(SYS_getpid);
    printf ("syscall(SYS_getpid)=%ld\n", ID1);

    ID2 = getpid();
    printf ("getpid()=%ld\n", ID2);
    return(0);
}
```

Przykład: wywołanie sys_getpid 2/3

Klasyczny syscall z przerwaniem **0x80** (dostępny w x86 i amd64).

```
test-int80.c

#include <stdio.h>

int main(void)
{
    long ID3;
    __asm__ __volatile__(
        "mov    $20, %%rax;"          // x86 : SYS_getpid = 20
        "int    $0x80;"
        "mov    %%rax, %0;" : "=r"(ID3)
    );
    printf ("getpid()=%ld\n", ID3);
    return(0);
}
```

Uwaga - normalnie nie odwołujemy się do wywołań w ten sposób, tylko korzystamy z funkcji systemowych!

Przykład: wywołanie sys_getpid 3/3

Fast syscall z bezpośrednim wywołaniem uprzywilejowanego kodu (dostępny w amd64).

```
test-fastSyscall.c

#include <stdio.h>

int main(void)
{
    long ID4;
    __asm__ __volatile__(
        "mov $39, %%rax;"           // amd64 : SYS_getpid = 39
        "syscall;"
        "mov %%rax, %0;" : "=r" (ID4)
    );
    printf ("getpid()=%ld\n", ID4);
    return(0);
}
```

Uwaga - normalnie nie odwołujemy się do wywołań w ten sposób, tylko korzystamy z funkcji systemowych!

Kontrola błędów

W kontekście procesu przechowywana jest rozszerzona informacja o zakończeniu ostatnio wywołanej **funkcji systemowej**. Dostęp do tej informacji możemy uzyskać przez zmienną globalną **errno** po dołączenie nagłówka **<errno.h>**.

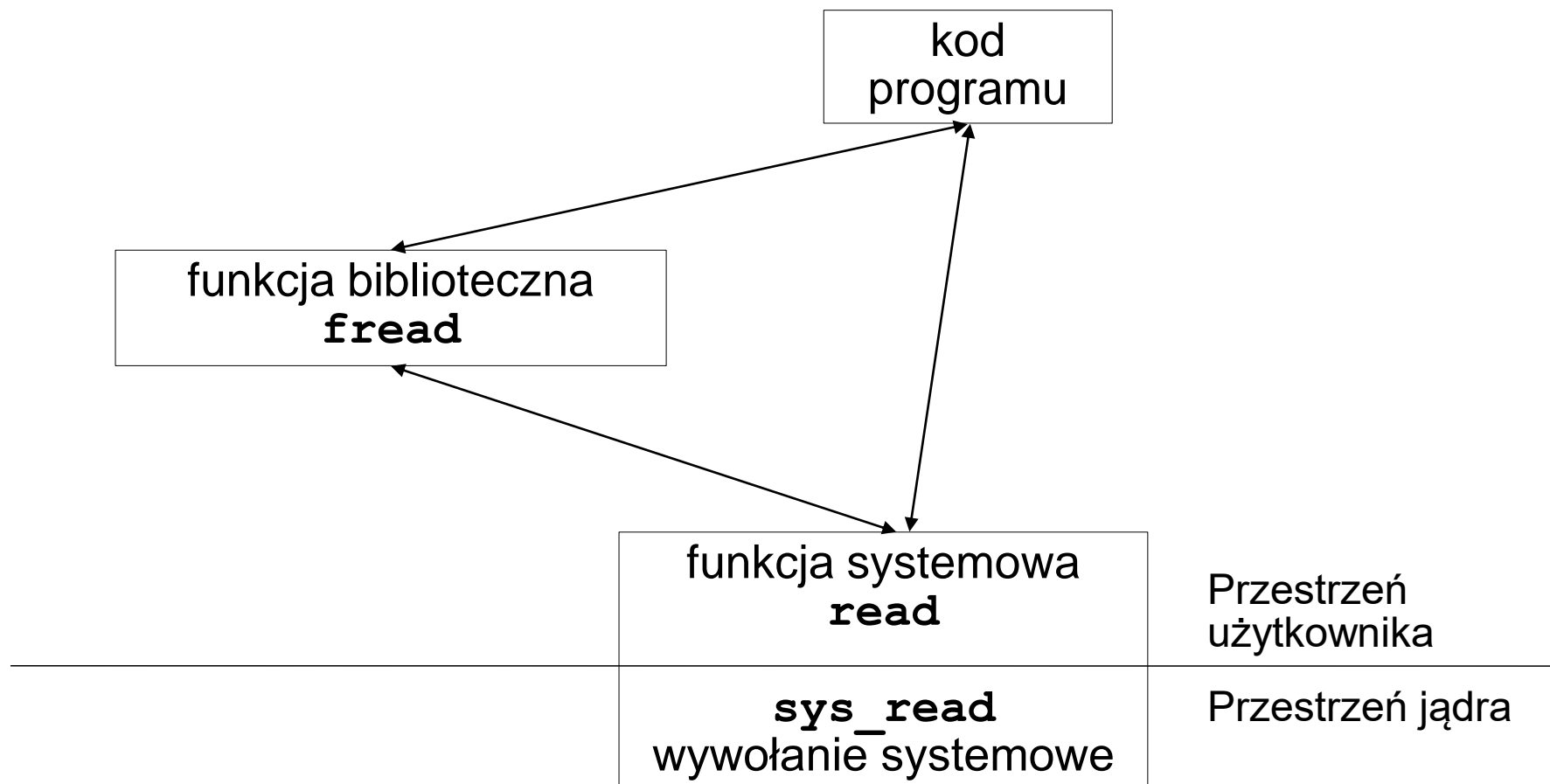
test-err.c

```
#include <errno.h>
#include <fcntl.h>
#include <sys/types.h>

int main()
{
    int des = open( "plik_ktorego.nie_ma", O_RDONLY);
    if( des == -1)
        printf( "errno=%d", errno);
    return 0;
}
```

Istnieje wiele funkcji formatujących i wyświetlających przechowywaną informację o błędzie, m.in.: **error** (3), **perror** (3), **strerror** (3), **strerror_r** (3), itp.

Funkcje biblioteczne a funkcje systemowe 1/2

Funkcje biblioteczne a funkcje systemowe 2/2

systemowa

```
wmackow@jota-7273:~$ man 2 read
```

READ(2)

Linux Programmer's Manual

READ(2)

NAME

read - read from a file descriptor

SYNOPSIS

```
#include <unistd.h>
```

```
ssize_t read(int fd, void *buf, size_t count);
```

DESCRIPTION

read() attempts to read up to count bytes from file descriptor fd into the buffer starting at buf.

...

biblioteczna

```
wmackow@jota-7273:~$ man 3 fread
```

FREAD(3)

Linux Programmer's Manual

FREAD(3)

NAME

fread, fwrite - binary stream input/output

...

Polecenie **strace** 1/2

strace to narzędzie do analizy kodu badające interakcję programu z jądrem systemu operacyjnego - śledzi wywołania systemowe programu przestrzeni użytkownika, wyświetla nazwy wywołań, wyświetla argumenty w postaci symbolicznej, wyświetla symboliczną nazwę błędu oraz odpowiadający jej napis (jeżeli któreś z wywołań zakończy się błędem). Dane te uzyskuje z jądra - program może być śledzony bez wsparcia dla debugowania.

Opcje:

- **t** kiedy nastąpiło wywołanie systemowe,
- **T** czas spędzony w wywołaniu systemowym,
- **e** ograniczenie typu śledzonych wywołań, np. `-eopen` (oznacza `-e trace=open`) pozwala śledzić tylko wywołania systemowe `open`,
- **o** przekieruje wynik działania programu do pliku,
- **f** śledzenie nie tylko procesu macierzystego ale i dzieci,
- **p** możliwość "podłączenia" się do działającego w systemie procesu (**strace -p pid**)

Polecenie **strace** 1/2

```
#include <unistd.h>

int main() {
    return getpid();
}
```

\$ gcc getpid.c -o getpid; **strace** ./getpid


```
...
getpid()                = 20104
exit_group(20104)        = ?
+++ exited with 136 +++
```

```
#include <stdio.h>

int main() {
    printf("abcd\n");
    return 0;
}
```

\$ gcc printf.c -o printf; **strace** ./printf


```
...
write(1, "abcd\n", 5)    = 5
exit_group(0)            = ?
+++ exited with 0 +++
```

Kompilowanie za pomocą GCC

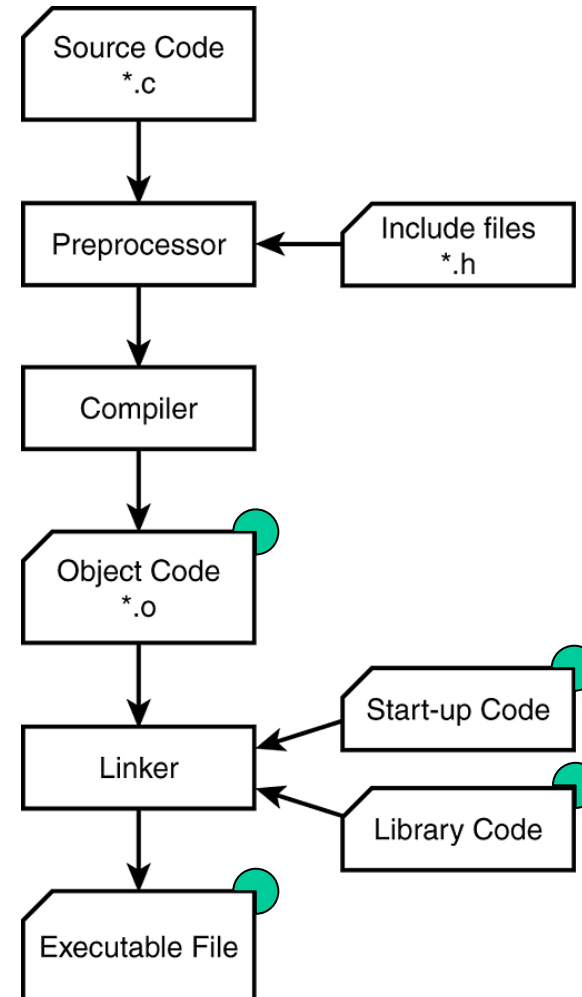
- Wprowadzenie
- Interfejs wywołań systemowych
- **Kompilowanie za pomocą GCC**
- Wykorzystanie GNU Make
- Debugowanie za pomocą GDB
- Interakcja programu ze środowiskiem wykonania
- Tworzenie i używanie bibliotek

GCC

- **GCC** (ang. *GNU Compiler Collection*) jest zestawem kompilatorów kompilatory m.in. gcc, g++, g77 (fortran), itd.
- Składnia (dla C i C++)
  - **gcc** [opcje | pliki] – kompilator C
  - **g++** [opcje | pliki] – kompilator C++
- Etapy działania **GCC**
  - przetwarzanie wstępne (ang. *preprocessing*)
  - kompilacja (ang. *compilation*)
  - asemblacja (ang. *assembling*)
  - konsolidacja (ang. *linking*)

GCC –podstawowe rozszerzenia plików

.c	źródła C
.C	źródła C++
.cc	źródła C++
.cxx	źródła C++
.c++	źródła C++
.i	preprocessed C
.ii	preprocessed C++
.s	źródła asemblera
.S	źródła asemblera
.h	pliki nagłówkowe
.o	pliki typu obiekt
.a	biblioteki
.so	biblioteki

GCC – kompilacja jednego źródła

```
$ ls -l
```

```
-rw-r--r--  1 burek users      214  2007-02-22  20:04  prostokat.c
```

```
$ gcc prostokat.c
```

```
$ ls -l
```

```
-rwxr-xr-x  1 burek users  11337  2007-02-22  20:05  a.out
```

```
-rw-r--r--  1 burek users      214  2007-02-22  20:04  prostokat.c
```

```
$ ./a.out
```

```
obwod = 60, pole = 200
```

```
$ gcc prostokat.c -o prostokat
```

```
$ ls -l
```

```
-rwxr-xr-x  1 burek users  11337  2007-02-22  20:05  a.out
```

```
-rwxr-xr-x  1 burek users  11337  2007-02-22  20:11  prostokat
```

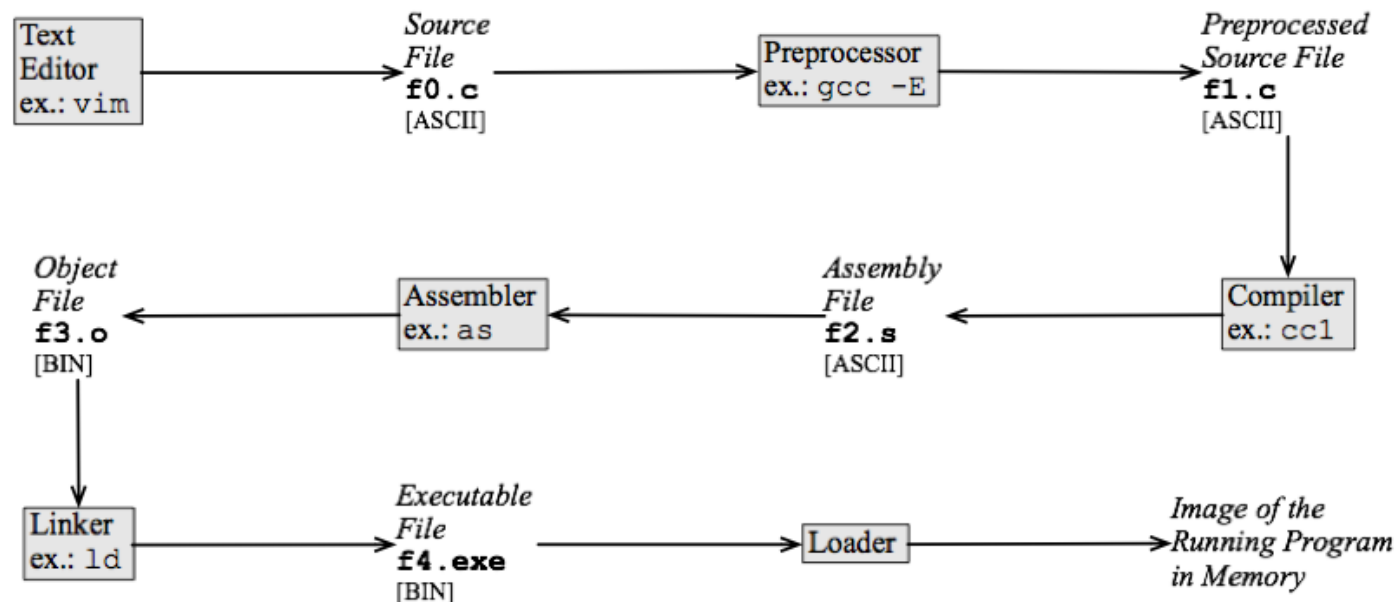
```
-rw-r--r--  1 burek users      214  2007-02-22  20:04  prostokat.c
```

```
$ ./prostokat
```

```
obwod = 60, pole = 200
```

GCC – główne opcje

- E Tylko preprocesing, na wyjściu dostajemy pliki źródłowe przerobione przez preprocesor.
- S Zatrzymuj po poziomie kompilacji, nie asembluj, na wyjściu mamy plik źródłowym z kodem assemblera.
- c Zatrzymuj po poziomie kompilacji lub asemblacji, bez linkowania. Na wyjściu dostajemy pliki typu obiekt dla każdego pliku źródłowego.
- o *nazwa* Wskazanie nazwy pliku wynikowego dla danej operacji (domyślnie **a.out**).

GCC – kompilacja wielu źródeł

W *prostokat.c* jest f-cja `main()`, w *lib.c* funkcje wywoływane z `main`.

```
$ gcc prostokat.c lib.c -o prostokat ; ls -l
```

```
-rw-r--r--  1 burek users      214  2007-02-22  20:07  lib.c
-rwxr-xr-x  1 burek users  11337  2007-02-22  20:08  prostokat
-rw-r--r--  1 burek users      214  2007-02-22  20:04  prostokat.c
```

```
$ gcc -c prostokat.c lib.c ; ls -l
```

```
-rw-r--r--  1 burek users      214  2007-02-22  20:07  lib.c
-rw-r--r--  1 burek users      214  2007-02-22  20:10  lib.o
-rw-r--r--  1 burek users      214  2007-02-22  20:04  prostokat.c
-rw-r--r--  1 burek users      214  2007-02-22  20:10  prostokat.o
```

```
$ gcc prostokat.o lib.o -o prostokat ; ls -l
```

```
-rw-r--r--  1 burek users      214  2007-02-22  20:07  lib.c
-rw-r--r--  1 burek users      214  2007-02-22  20:10  lib.o
-rwxr-xr-x  1 burek users  11337  2007-02-22  20:11  prostokat
-rw-r--r--  1 burek users      214  2007-02-22  20:04  prostokat.c
-rw-r--r--  1 burek users      214  2007-02-22  20:10  prostokat.o
```

GCC – inne opcje 1/2

Opcje preprocesora:

- `-D macro`   Ustaw *macro* na 1.
  - `-D macro=defn`   Zdefiniuj makro *macro* jako *defn*.
  - `-U macro`   Skasuj definicje makra *macro*.
-

Opcje debugera:

- `-g`   Dodatkowe informacje dla debugera. Kompilacja z tą opcją pozwala na późniejsze debugowanie programu
  - `-ggdb`   Dodatkowe informacje dla DBG (możliwość wykorzystania rozszerzeń GDB)
-

Opcje preprocesora:

- `-I dir`   Dodaje katalog *dir* do listy katalogów przeszukiwanych ze względu na pliki nagłówkowe
- `-L dir`   Dodaje katalog *dir* do listy katalogów przeszukiwanych ze względu na biblioteki (przełącznika `-l`)

GCC – inne opcje 2/2

Opcje linkera:

- `-llibrary` Użyj biblioteki *library* kiedy linkujesz. Uwaga! **gcc** automatycznie dodaje przedrostek *lib* i końcówkę *.a*, np.: `-lFOX` w celu załadowania *libFOX.a*. Patrz też `-L`.
  - `-nostdlib` Nie używaj standardowych bibliotek systemowych (tylko wskazane)
  - `-nostartfiles` Nie używaj standardowych systemowych plików startowych.
-

Opcje optymalizacji:

- `-o` Optymalizacja.
  - `-Olevel` Poziom optymalizacji: 0,1,2,3, jeśli 0, to brak optymalizacji.
-

Opcje ostrzeżeń:

- `-Wall` Wypisuje ostrzeżenia dla wszystkich sytuacji, które pretendują do konstrukcji, których używania się nie poleca i których użycie jest proste do uniknięcia, nawet w połączeniu z makrami.

GCC – interpretacja komunikatów o błędach

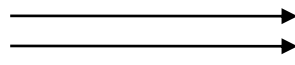
```
$ gcc prostokat.c
```

```
prostokat.c: In function `main':  
prostokat.c:10: error: `obwod' undeclared (first use in this function)  
prostokat.c:10: error: (Each undeclared identifier is reported only once  
prostokat.c:10: error: for each function it appears in.)  
prostokat.c:11: error: `pole' undeclared (first use in this function)  
prostokat.c:16:2: warning: no newline at end of file
```

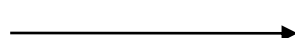
prostokat.c

```
#include <stdio.h>  
  
int main()  
{  
    int x, y;  
  
    x = 10;  
    y = 20;  
  
    obwod = 2*x + 2*y;  
    pole = x*y;  
  
    printf( " obwod = %d, pole = %d \n", obwod, pole);  
  
    return( 0);  
}
```

linia 10
linia 11

linia 16

Wykorzystanie GNU Make

- Wprowadzenie
- Interfejs wywołań systemowych
- Kompilowanie za pomocą GCC
- **Wykorzystanie GNU Make**
- Debugowanie za pomocą GDB
- Interakcja programu ze środowiskiem wykonania
- Tworzenie i używanie bibliotek

Budowa prostego pliku **Makefile**

cel : zależności
<Tab>reguła

Makefile

```
outprognose : binarytree.o mainprog.o
    gcc -o outprognose binarytree.o mainprog.o

binarytree.o : binarytree.c
    gcc -c binarytree.c

mainprog.o : mainprog.c
    gcc -c mainprog.c
```

Wykonanie **make** dla nowych plików źródłowych (polecenie **make** szuka w aktualnym katalogu pliku *Makefile*)

```
$ make
gcc -c mainprog.c
gcc -c binarytree.c
gcc -o outprognose binarytree.o mainprog.o
```

Ponowne wykonanie **make** po modyfikacji *mainprog.c*

```
$ vi mainprog.c
$ make
gcc -c mainprog.c
gcc -o outprognose binarytree.o mainprog.o
```

Kiedy **make** wykona regułę ?

- 1) Jeżeli plik celu **nie istnieje**
- 2) Jeżeli plik celu jest **starszy** niż któryś z plików określonych w zależnościach dla tego celu

W zależnościach możemy podać pliki, które nie są **jawnie** wykorzystane w regule tworzenia, ale których zmiany powinny pociągnąć za sobą ponowne tworzenie celu.

Makefile

```
outprogname : binarytree.o mainprog.o
    gcc -o outprogname binarytree.o mainprog.o

binarytree.o : binarytree.c binarytree.h
    gcc -c binarytree.c

mainprog.o : mainprog.c binarytree.h
    gcc -c mainprog.c
```

Użycie zmiennych w pliku Makefile

Makefile

```
cc=gcc
cflags=-O3 -g
ldflags=-g

outprogname : binarytree.o mainprog.o
    ${cc} ${ldflags} -o outprogname binarytree.o mainprog.o

binarytree.o : binarytree.c
    ${cc} ${cflags} -c binarytree.c

mainprog.o : mainprog.c
    ${cc} ${cflags} -c mainprog.c
```

1.

```
$ make
gcc -O3 -g -c mainprog.c
gcc -O3 -g -c binarytree.c
gcc -g -o outprogname binarytree.o mainprog.o
```

2.

```
$ make cflags=-O2
gcc -O2 -c mainprog.c
gcc -O2 -c binarytree.c
gcc -g -o outprogname binarytree.o mainprog.o
```


Makefile - zmienne wbudowane

`$@` - nazwa celu (`%` dla archiwów)
`$<` - pierwszy wymagany
`$^` - wszystkie wymagane, bez powtórzeń
`$+` - wszystkie wymagane, z powtórzeniami
`$?` - wszystkie wymagane nowsze niż cel

Makefile

```
cc=gcc
cflags=-O3 -g
ldflags=-g

outprogname : binarytree.o mainprog.o
    ${cc} ${ldflags} -o $@ $^

binarytree.o : binarytree.c
    ${cc} ${cflags} -c $<

mainprog.o : mainprog.c
    ${cc} ${cflags} -c $<
```

```
$ make
gcc -O3 -g -c mainprog.c
gcc -O3 -g -c binarytree.c
gcc -g -o outprogname binarytree.o mainprog.o
```

Makefile - użycie dopasowywania wzorców

Tworzenie wszystkich obiektów wymienionych we wcześniejszych zależnościach

```
Makefile
cc=gcc
cflags=-O3 -g
ldflags=-g

outprogname : binarytree.o mainprog.o
    ${cc} ${ldflags} -o $@ $^

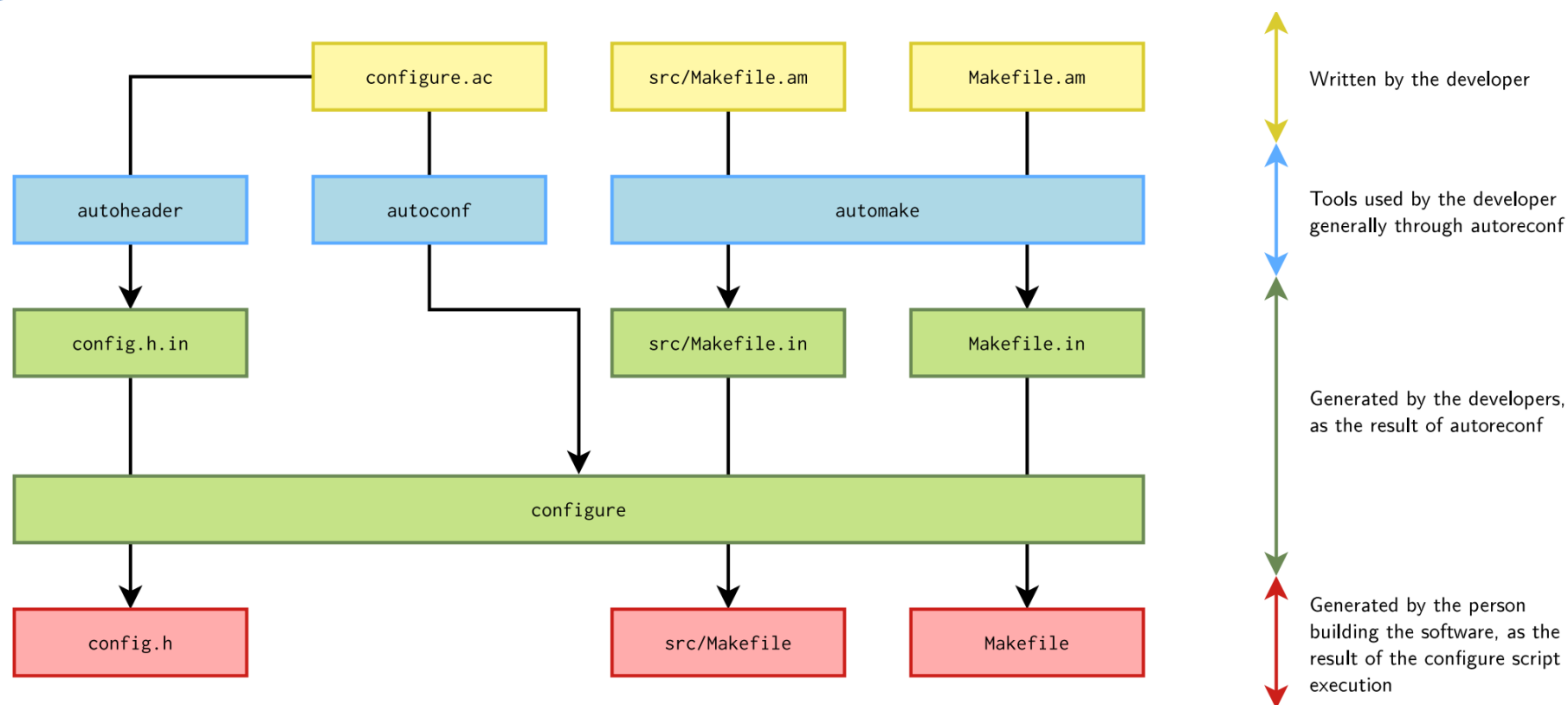
%.o : %.c
    ${cc} ${cflags} -c $<
```

```
$ make
gcc -O3 -g -c mainprog.c
gcc -O3 -g -c binarytree.c
gcc -g -o outprogname binarytree.o mainprog.o
```

GNU Autotools 1/2

Autoconf
Automake
Libtool

Narzędzia z autotools, które pozwalają generować **skrypty instalacyjne** dla programów i bibliotek, które będziemy chcieli dystrybuować w postaci źródeł

GNU Autotools 2/2

```
$ tree
```

```
.  
├── Makefile.am  
├── configure.ac  
└── src  
    ├── Makefile.am  
    └── main.c
```

```
1 directory, 4 files
```

```
$ autoreconf --verbose --install -force  
...
```

```
$ ./configure  
$ make  
$ src/hello  
Hello world!  
$ make install
```

Makefile.am

```
SUBDIRS = src
```

configure.ac

```
AC_INIT([PackageName], [1.0], [bug-report@address])  
AM_INIT_AUTOMAKE([-Wall -Werror foreign])  
AC_PROG_CC  
AC_CONFIG_HEADERS([config.h])  
AC_CONFIG_FILES([Makefile src/Makefile])  
AC_OUTPUT
```

src/Makefile.am

```
bin_PROGRAMS = hello  
hello_SOURCES = main.c
```

src/main.c

```
#include <stdio.h>  
int main() {  
    puts("Hello world!");  
    return 0;  
}
```

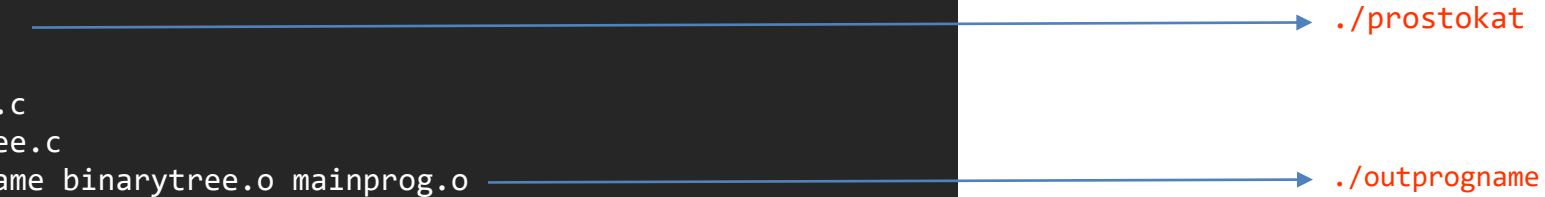
Debugowanie za pomocą GDB

- Wprowadzenie
- Interfejs wywołań systemowych
- Kompilowanie za pomocą GCC
- Wykorzystanie GNU Make
- **Debugowanie za pomocą GDB**
- Interakcja programu ze środowiskiem wykonania
- Tworzenie i używanie bibliotek

gdb - podstawy

Kompilacja programu - debugowany plik wykonywalny musi mieć dołączoną na etapie kompilacji i linkowania tablicę symboli (opcja `-g`)

```
$ gcc -g prostokat.c  
$ gcc -g -c mainprog.c  
$ gcc -g -c binarytree.c  
$ gcc -g -o outprognose binarytree.o mainprog.o
```


`./prostokat`
`./outprognose`

Uruchomienie gdb

bez argumentów

```
$ gdb
```

z nazwą programu


```
$ gdb outproganem
```

z nazwą programu i **pidem** procesu

```
$ gdb outproganem 12345
```

z nazwą programu i zrzutem pamięci

```
$ gdb qsort2 core.2957
```



```
Core was generated by `qsort2'.  
Program terminated with signal 7, Emulator trap.  
#0  0x2734 in qsort2 (l=93643, u=93864, strat=1)  
at qsort2.c:118  
118          do i++; while (i <= u && x[i] < t);  
(gdb) quit  
$
```

Wymuszenie na systemie tworzenia
zrzutów pamięci w przypadku
błędu: `$ ulimit -c unlimited`

gdb – pliki i uruchomienie programu

file *[file]*

użyj plik *file* jako plik wykonywalny i tablicę symboli

core *[file]*

użyj plik *file* jako zrzut pamięci

load *[file]*

dołącz dynamicznie plik *file*

info share

wyświetl nazwy wszystkich aktualnie załadowanych
bibliotek dzielonych

run *arglist*

uruchom program z listą argumentów *arglist*

run

uruchom program z aktualną listą argumentów

set args *arglist*

ustal listę argumentów *arglist* dla kolejnego

uruchomienia

set args

wyczyść listę argumentów dla kolejnego uruchomienia

show args

wyświetl listę argumentów dla kolejnego uruchomienia

show env

wyświetl wszystkie zmienne systemowe

gdb - pułapki (*breakpoints*)

Użycie **b** jest równoważne użyciu **break**.

b [<i>file</i> :] <i>line</i>	ustaw breakpoint w linii <i>line</i> [w pliku <i>file</i>]
b [<i>file</i> :] <i>func</i>	ustaw breakpoint na funkcji <i>func</i> [w pliku <i>file</i>]
b ... if <i>expr</i>	przerwij warunkowo, jeżeli <i>expr</i> prawdziwe
tbreak ...	breakpoint tymczasowy (jednorazowy)
rbreak <i>regex</i>	przerywaj na wszystkich funkcjach dopasowanych do wyrażenia <i>regex</i>
catch <i>event</i>	przerwij po zdarzeniu <i>event</i> , (zdarzeniami mogą być catch , throw , exec , fork , vfork , load , unload)
info break	wyświetl zdefiniowane breakpointy
clear [<i>file</i> :] <i>func</i>	usuń breakpoint z funkcji <i>func</i>
clear [<i>file</i> :] <i>line</i>	usuń breakpoint z linii <i>line</i>
delete [<i>n</i>]	usuń wszystkie breakpointy [lub o numerze <i>n</i>]

gdb - wykonanie programu

continue, c [<i>count</i>]	kontynuuj wykonanie; jeżeli określono <i>count</i> to ignoruj <i>count</i> kolejnych breakpointów
step, s [<i>count</i>]	wykonaj pojedynczy krok (wchodzi do wnętrza funkcji); powtórz <i>count</i> razy
next, n [<i>count</i>]	wykonaj pojedynczy krok; powtórz <i>count</i> razy
until <i>location</i>	wykonaj aż do lokalizacji <i>location</i> (np. nr linii)
finish	wykonaj aż do zakończenia aktualnej f-cji i wyświetl zwróconą wartość
jump <i>line</i>	wznów wykonanie od linii <i>line</i>
set var <i>a=expr</i>	zapisz do zmiennej o nazwie <i>a</i> wartość <i>expr</i>
backtrace	wyświetl wszystkie ramki ze stosu (m.in. informacja o wywołanych funkcjach)

gdb - wyświetlanie danych 1/2

print, p *[/f] [expr]*

wyświetl wartość wyrażenia *expr* (albo wyrażenia ostatnio wyświetlanego) zgodnie z formatem *f* ; może również posłużyć do wywołania f-cji C i wyświetlenia jej wyniku, wyświetlenia zawartości rejestru albo wskazanego obszaru pamięci

p abc

wyświetl wartość zmiennej abc

p /x abc

wyświetl wartość zmiennej abc (hex)

p /t abc

wyświetl wartość zmiennej abc (binarnie)

p &abc

wyświetl adres zmiennej abc

p (int)getpid()

wyświetl wynik działania f-cji getpid

p \$ebx

wyświetl zawartość rejestru EBX

display *[/f] [expr]*

wyświetlaj wartość wyrażenia *expr* zawsze gdy program się zatrzyma (zgodnie z formatem *f*)

display

wyświetl listę wszystkich obserwowanych zmiennych

undisplay *n*

usuń z listy obserwowanych zmiennych *n* -te wyrażenie

gdb - wyświetlanie danych 2/2

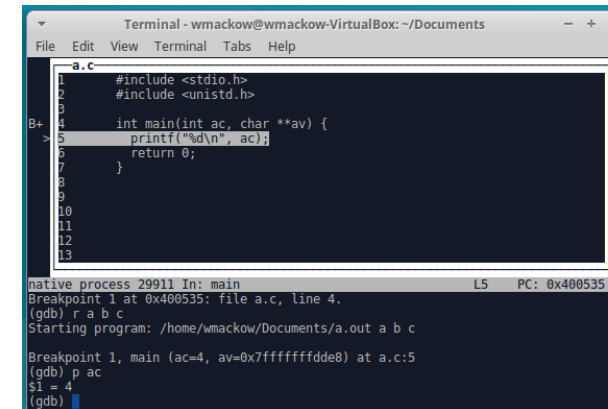
x [/l] [/f] [address expr]	wyświetl zawartość pamięci począwszy od podanego adresu zgodnie z formatem <i>f</i> może (format można poprzedzić liczbą elementów do wyświetlenia)
 p abc	 <i>wyświetl wartość zmiennej abc</i>
x /1d &abc	<i>wyświetl wartość zmiennej abc (dokładnie wyświetl zawartość pamięci od adresu &abc)</i>
x /2x \$rip	<i>wyświetl fragment pamięci wskazywany przez adres z rejestru RIP (czyli kolejny rozkaz)</i>
 info line [nr]	 wyświetlaj informacje o położeniu w pamięci rozkazów odpowiadających wskazanej linii kodu
disass [func] [start] [, stop]	wyświetl zdeasemblowany fragment kodu (całą funkcję lub tylko podany zakres)
 disass main	
disass main+4, main+20	

gdb - sygnały i przeglądanie kodu

handle <i>signal act</i>	ustal reakcję <i>act</i> gdb na sygnał <i>signal</i> ; możliwe reakcje: print (wyświetl informację o pojawieniu się sygnału), noprint (nie wyświetlaj), stop (zatrzymaj wykonanie), nostop (nie zatrzymuj), pass (pozwól debugowanemu programowi na odebranie sygnału), nopass (nie przekazuj sygnału do programu)
info signals	wyświetl tablicę obsługiwanych sygnałów GDB
list	wyświetl 10 kolejnych linii kodu
list -	wyświetl 10 poprzednich linii kodu
list [<i>file</i> :] <i>num</i>	wyświetl 10 linii kodu wokół linii <i>num</i> w [pliku <i>file</i>]
list [<i>file</i> :] <i>func</i>	wyświetl 10 linii kodu wokół początku funkcji <i>func</i> w [pliku <i>file</i>]
list <i>f</i> , <i>l</i>	wyświetl kod od linii <i>f</i> do linii <i>l</i>
info sources	wyświetl listę wszystkich plików źródłowych

Interfejsy GDB

- Uruchomienie semigraficznego interfejsu: `gdb -tui`
- Alternatywna wersja z wygodniejszym interfejsem: `cgdb`
- Liczne „frontendy”, przykładowa lista:
<https://sourceware.org/gdb/wiki/GDB%20Front%20Ends>

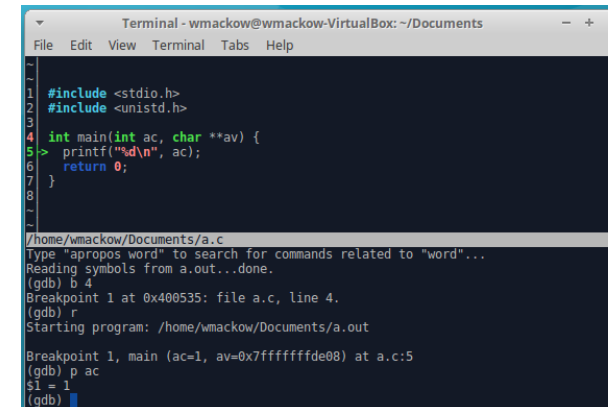


```
Terminal - wmackow@wmackow-VirtualBox: ~/Documents
File Edit View Terminal Tabs Help

a.c
1 #include <stdio.h>
2 #include <unistd.h>
3
4 int main(int ac, char **av) {
5     printf("%d\n", ac);
6     return 0;
7 }
8
9
10
11
12
13

native process 29911 in: main
Breakpoint 1 at 0x400535: file a.c, line 4.
(gdb) r a b c
Starting program: /home/wmackow/Documents/a.out a b c

Breakpoint 1, main (ac=4, av=0x7ffffffde8) at a.c:5
(gdb) p ac
$1 = 4
(gdb)
```



```
Terminal - wmackow@wmackow-VirtualBox: ~/Documents
File Edit View Terminal Tabs Help

1 #include <stdio.h>
2 #include <unistd.h>
3
4 int main(int ac, char **av) {
5     printf("%d\n", ac);
6     return 0;
7 }
8
9
10
11
12
13

/home/wmackow/Documents/a.c
Type "apropos word" to search for commands related to "word"...
Reading symbols from a.out...done.
(gdb) b 4
Breakpoint 1 at 0x400535: file a.c, line 4.
(gdb) r
Starting program: /home/wmackow/Documents/a.out

Breakpoint 1, main (ac=1, av=0x7ffffffde08) at a.c:5
(gdb) p ac
$1 = 1
(gdb)
```

Inne narzędzia

- **Rats** – statyczna analiza kodu. Analizie poddawany jest kod źródłowy (jeden plik lub katalog), a nie program wynikowy.
  - uruchomienie **rats** `<path_to_source_dir>`
- **Valgrind** – kontrola pamięci (program zewnętrzny)
  - kompilacja programu z dołączeniem tablicy symboli dla gdb **-g** i zerową optymalizacją **-O0**
  - uruchomienie **valgrind** `<program>`
  - domyślnie ustawione narzędzie **memcheck**, można dodać opcję **--leak-check=yes**
- **Memtrace** – kontrola pamięci (biblioteka i program zewnętrzny), zdecydowanie mniej skuteczna niż Valgrind:
  - dołączenie pliku nagłówkowego `<mcheck.h>`
  - wywołanie na początku programu f-cji **mtrace()**;
  - określenie w zmiennych systemowych (bash) nazwy pliku, w którym **mtrace** umieści uzyskane informacje, np.:
    - `$export MALLOC_TRACE=memcheck.log`
  - analiza otrzymanego logu przy pomocy polecenia **mtrace**

Valgrind (--tools)

- **memcheck** - wykrywa problemy z zarządzaniem pamięcią i jest przeznaczony głównie dla programów w C i C++. Kiedy program jest uruchamiany pod nadzorem Memcheck, wszystkie odczyty i zapisy pamięci są sprawdzane, a wywołania funkcji malloc/new/free/delete są przechwytywane. Memcheck uruchamia programy około 10--30x wolniej niż normalnie.
- **cachegrind** - profiler pamięci podręcznej. Przeprowadza on szczegółową symulację pamięci podręcznej L1, D1 i L2. Cachegrind uruchamia programy około 20-100x wolniej niż normalnie.
- **callgrind** - rozszerzenie Cachegrinda.
- **massif** - profiler sterty. Wykonuje szczegółowe profilowanie sterty poprzez robienie regularnych zrzutów sterty programu
- **helgrind** - debugger wątków, który znajduje wyścigi danych w programach wielowątkowych. Szuka on miejsc w pamięci, do których dostęp ma więcej niż jeden wątek, ale dla których nie można znaleźć żadnej konsekwentnie używanej blokad.
- **DRD** - narzędzie do wykrywania błędów w wielowątkowych programach w C i C++.

Valgrind (memcheck)

Valgrind z opcją **memcheck** może m.in. wykryć, czy program:

- próbuje uzyskać dostęp do pamięci, do której nie powinien (obszary jeszcze nie zaalokowane, obszary, które zostały zwolnione, obszary poza końcem bloków sterty, niedostępne obszary stosu);
- używa niezainicjowanych zmiennych;
- doprowadza do wycieków pamięci;
- niepoprawnie zwalnia bloki sterty (np. dwukrotne zwolnienie);
- przekazuje nakładające się bloki pamięci źródłowej i docelowej do funkcji memcpy() i pokrewnych.

```
#include <stdlib.h>

int main()
{
    char *x = malloc(10);
    x[10] = 'a';
    return 0;
}
```

```
$ valgrind --tool=memcheck --leak-check=yes ./example
...
==9814== Invalid write of size 1
==9814== at 0x804841E: main (example.c:6)
==9814== Address 0x1BA3607A is 0 bytes after a block of size 10 alloc'd
==9814== at 0x1B900DD0: malloc (vg_replace_malloc.c:131)
==9814== by 0x804840F: main (example2.c:5)
```


Valgrind (helgrind)

```
#include <pthread.h>

int var = 0;

void* child_fn ( void* arg ) {
    var++;
    return NULL;
}

int main ( void ) {
    pthread_t child;
    pthread_create(&child, NULL, child_fn, NULL);
    var++;
    pthread_join(child, NULL);
    return 0;
}
```

```
$ valgrind --tool=helgrind ./example
...
==25298== Thread #1 is the program's root thread
==25298==
==25298== ---Thread-Announcement-----
...
==25298==
==25298== Possible data race during read of size 4 at 0x10C014 by thread #1
==25298== Locks held: none
==25298==    at 0x1091E3: main (in /home/wmackow/Workspaces/PS/valgrind/hellgrind/main)
==25298==
==25298== This conflicts with a previous write of size 4 by thread #2
==25298== Locks held: none
==25298==    at 0x10919E: child_fn (in
/home/wmackow/Workspaces/PS/valgrind/hellgrind/main)
...
```

Valgrind (callgrind) 1/2

```
#include <vector>
#include <iostream>

using namespace std;

int foo(vector<int> v) {
    int result = 0;
    for(auto x: v) {
        result += x;
    }
    return result % 1000;
}

int main() {
    vector<int> v;
    v.push_back(1);

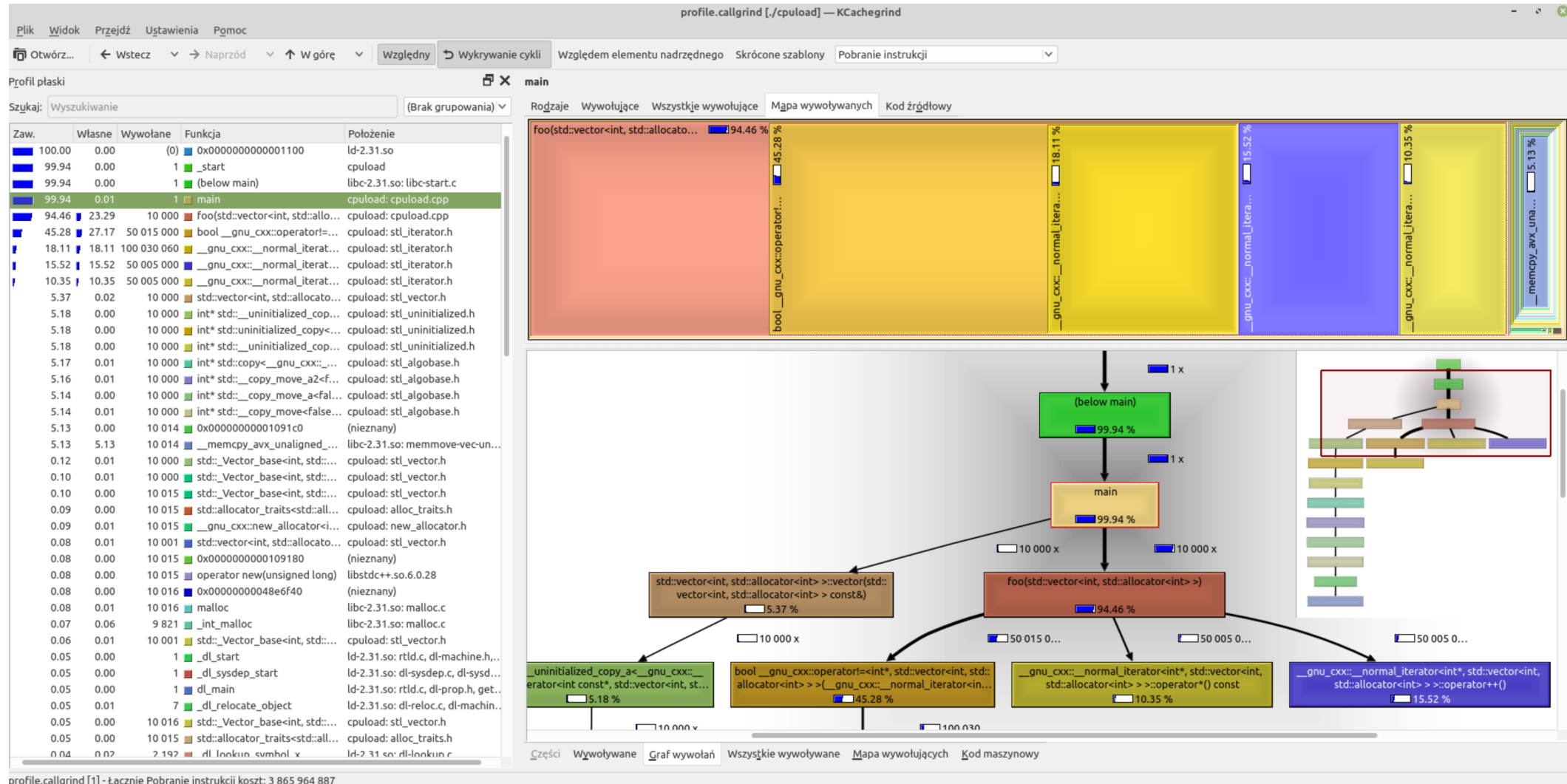
    int result = 0;
    for (int i=0; i<10000; i++) {
        result = foo(v);
        v.push_back(result);
    }
    cout << result << "\n";
    return 1;
}
```

```
$ g++ -std=c++11 cpuload.cpp -o cpuload
$ valgrind --tool=callgrind ./cpuload
$ less profile.callgrind
```

```
# callgrind format
version: 1
creator: callgrind-3.15.0
pid: 25321
cmd: ./cpuload
part: 1
...
```

```
$ kcache-grind profile.callgrind
```

Valgrind (callgrind) 2/2 - KCachegrind

gprof (profilowanie)

```
#include <vector>
#include <iostream>
// #include <gperftools/profiler.h>

using namespace std;

int foo(vector<int> v) {
    int result = 0;
    for(auto x: v) {
        result += x;
    }
    return result % 1000;
}

int main() {
    // ProfilerStart("profile.log");
    vector<int> v;
    v.push_back(1);

    int result = 0;
    for (int i=0; i<10000; i++) {
        result = foo(v);
        v.push_back(result);
    }
    // ProfilerStop();
    cout << result << "\n";
    return 1;
}
```

```
$ g++ -std=c++11 -pg cpuload.cpp -o cpuload
$ ./cpuload
$ gprof cpuload
```

Flat profile:

Each sample counts as 0.01 seconds.

% time	cumulative seconds	self seconds	calls	self us/call	total us/call	name
30.04	0.12	0.12	50015000	0.00	0.00	bool __gnu_cxx::operator!= ...
30.04	0.24	0.12	10000	12.02	39.05	foo(std::vector<int, ...
12.52	0.29	0.05	50005000	0.00	0.00	__gnu_cxx::__normal_iterator...
10.01	0.33	0.04	50005000	0.00	0.00	__gnu_cxx::__normal_iterator...
7.51	0.36	0.03	100030060	0.00	0.00	__gnu_cxx::__normal_iterator...
7.51	0.39	0.03	20030	1.50	1.50	__gnu_cxx::__normal_iterator...
2.50	0.40	0.01				main
...						

Inna alterantywa – [gperftools](#) od Google (do odkomentowania fragmenty kodu zaznaczone na niebiesko)

Interakcja programu ze środowiskiem wykonania

- Wprowadzenie
- Interfejs wywołań systemowych
- Kompilowanie za pomocą GCC
- Wykorzystanie GNU Make
- Debugowanie za pomocą GDB
- **Interakcja programu ze środowiskiem wykonania**
- Tworzenie i używanie bibliotek

Przekazywanie parametrów do programu: **argv, argc, environ**

Wykorzystanie argumentów wywołania i zmiennych środowiskowych. **argc** i **argv** to nazwy **zwyczajowe** (mogą być zastąpione dowolną inną nazwą). Zmienna **argc** przechowuje informację o ilości argumentów, z jakimi wywołany został program (nazwa programu liczona jest jako argument), zmienna **argv** to wskaźnik do tablicy argumentów (łańcuchów znaków). Pierwszym elementem tablicy (indeks 0) jest nazwa programu, ostatnim wartość **NULL**.

```
#include <stdio.h>

extern char** environ;

int main( int argc, char **argv) //(..., char *argv[])
{
    char **var;
    for( var = environ; *var != NULL; ++var)
        printf( "%s\n", *var);

    for( int i=0; i<argc; i++)
        printf( "%s\n", argv[ i]);

    return 0;
}
```

getopt 1/3

```
#include <unistd.h>

extern char *optarg;
extern int optind, opterr, optopt;

int getopt(int argc, char * const argv[], const char *optstring);
```

- Kolejne wywołania funkcji „porządkują” **argumenty**, na początek przestawiane są opcje (argumenty rozpoczynające się od myślnika, opcje w formie „krótkiej”).
- Za pomocą **opstring** określamy m.in. dopuszczalne opcje oraz czy dana opcja musi mieć podaną wartość (wtedy w opstring po literze opcji stawiamy dwukropek).
- Funkcję wywołujemy w pętli, jeżeli zwróci wartość -1 nie ma już więcej opcji do odczytania.
- Po zakończeniu czytania opcji mamy możliwość odczytania pozostałych argumentów bezpośrednio z **argv** rozpoczynając od indeksu **optind**.

getopt 2/3

opttest.c 1/2

```
#include <stdio.h>
#include <stdlib.h>
#include <unistd.h>

int main (int argc, char **argv) {
    int aflag = 0, bflag = 0, ret, index;
    char *cvalue = NULL;

    opterr = 0; //no default "invalid option" info

    while ((ret = getopt (argc, argv, "abc:")) != -1)
        switch (ret) {
            case 'a': aflag = 1; break;
            case 'b': bflag = 1; break;
            case 'c': cvalue = optarg; break;
            case '?':
                if (optopt == 'c')
                    fprintf (stderr, "Option -%c requires an
                        argument.\n", optopt);
                else
                    fprintf (stderr, "Unknown option `-%c'.\n",
                        optopt);
                return 1;
            default: abort ();
        }

    ...
}
```


getopt 3/3

opttest.c 2/2

```
...  
    printf ("aflag = %d, bflag = %d, cvalue = %s\n", aflag, bflag, cvalue);  
  
    printf ("non-option arguments: ");  
    for (index = optind; index < argc; index++)  
        printf (" %s ", argv[index]);  
  
    printf ("\n");  
    for (index = 1; index < argc; index++)  
        printf ("argv[%d]:%s ", index, argv[index]);  
  
    return 0;  
}
```

```
$/opttest x -a -c 10 a b  
aflag = 1, bflag = 0, cvalue = 10  
non-option arguments: x a b  
argv[1]:-a argv[2]:-c argv[3]:10 argv[4]:x argv[5]:a argv[6]:b  
  
$/opttest -c  
Option -c requires an argument.  
  
$/opttest -d  
Unknown option '-d'.
```

Standardowe wejście i wyjście 1/4

- strumień wejścia: **0**   **STDIN_FILENO**   **stdin**   (np. **scanf**)
  - strumień wyjścia: **1**   **STDOUT_FILENO**   **stdout**   (np. **printf**)
  - strumień błędów: **2**   **STDERR_FILENO**   **stderr**
-
- **stdout** jest buforowany, **fflush(stdout)** powoduje opróżnienie bufora
  - wstawienie znaku końca linii (np. niejawnie w **puts**, jawnie w **printf**) powoduje opróżnienie bufora
  - f-cje **read**, **write** czy **fprint**, które oczekują jako argumentu uchwytu do pliku, mogą obsłużyć standardowe strumienie, np.:

```
write( 2 /*stderr*/, "abc", 4)
write( STDERR_FILENO /*stderr*/, "abc", 4)
```

- przekierowanie wyjść do plików lub potoków przy wywołaniu programu (przekierowanie **stderr** do **stdout** musi być po przekierowaniu **stdout** do pliku, ale przed przekierowaniem do potoku):

```
$ program > output_file.txt 2>&1
$ program 2>&1 | filter
```

Standardowe wejście i wyjście 2/4

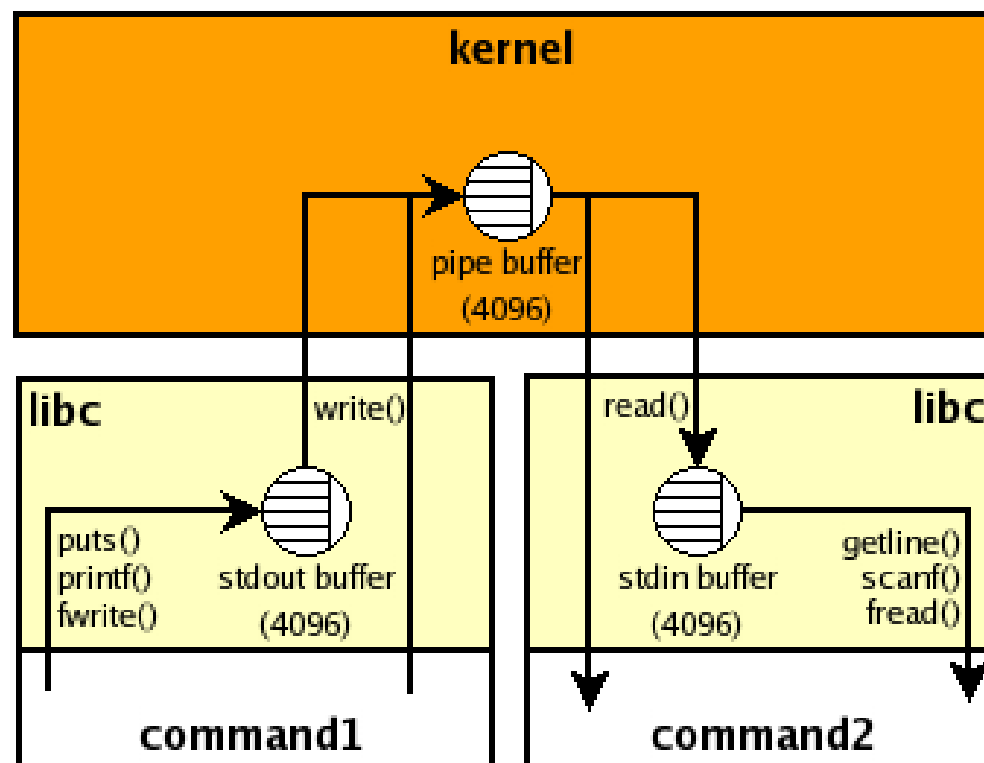
```
...
printf("1:printf ");
puts("2:puts ");
printf("3:printf \n");
printf("4:printf ");
fwrite("5:fwrite ", 1, 9, stdout);
write(STDOUT_FILENO, "6:write \n", 9);
puts("");
...
```

```
$. /stdoutBuff
1:printf 2:puts
3:printf
6:write
4:printf 5:fwrite
```

Buforowanie na poziomie biblioteki standardowej
(write nie używa bufora)

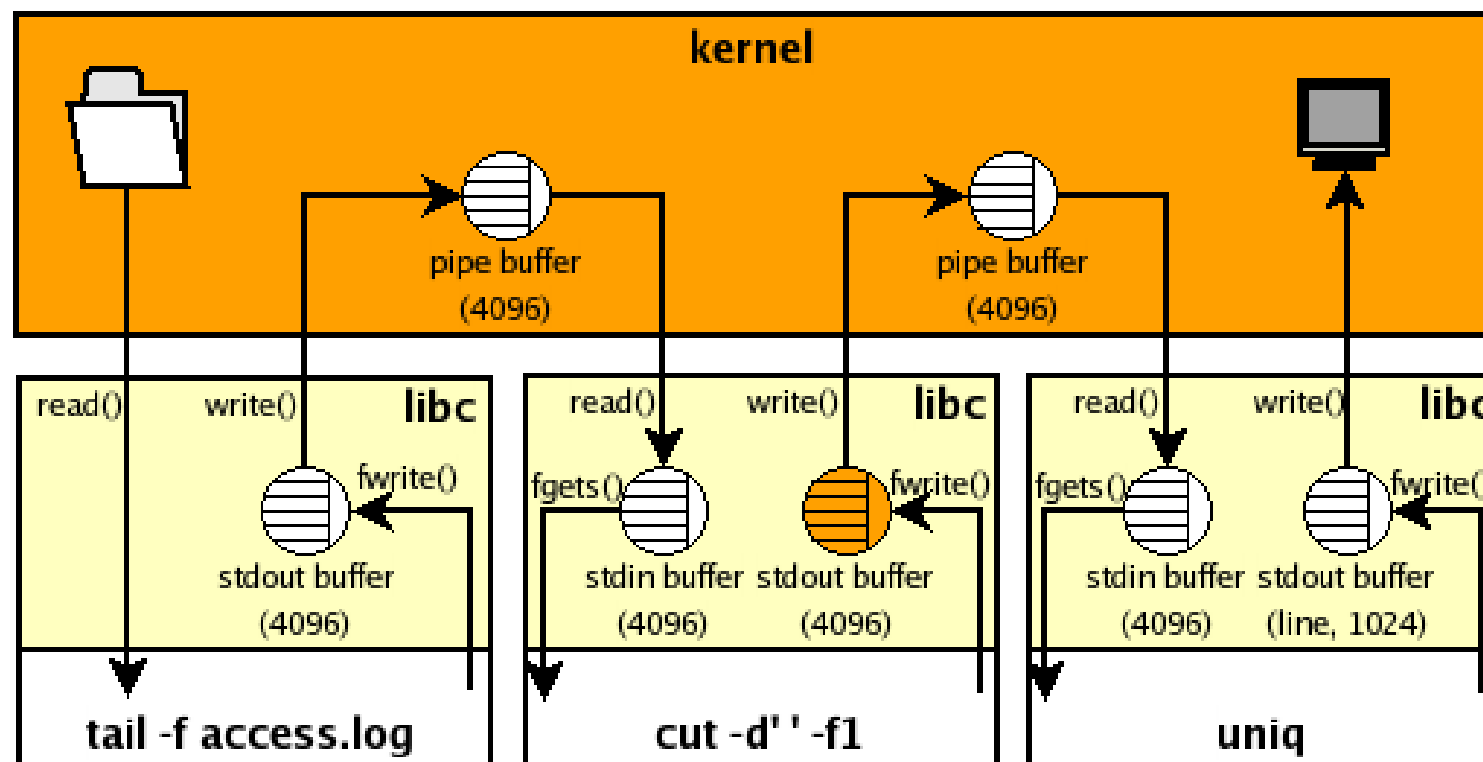
Standardowe wejście i wyjście 3/4

```
$ command1 | command2
```


Standardowe wejście i wyjście 4/4

```
$ tail -f access.log | cut -d' ' -f1 | uniq
```


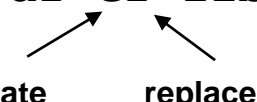
Tworzenie i używanie bibliotek

- Wprowadzenie
- Interfejs wywołań systemowych
- Kompilowanie za pomocą GCC
- Wykorzystanie GNU Make
- Debugowanie za pomocą GDB
- Interakcja programu ze środowiskiem wykonania
- **Tworzenie i używanie bibliotek**

Tworzenie biblioteki statycznej

Biblioteka statyczna jest plikiem archiwum (rozszerzenie *.a) zawierającym zbiór obiektów (rozszerzenie *.o), które powstały w wyniku kompilacji. Do tworzenia i zarządzania archiwami służy program **ar**.

```
$ ar cr libname.a obj1.o obj2.o obj3.o ...
```


create   replace

libtest.h

```
int add( int a, int b);  
void shrink( char *str);
```

libtest.c

```
#include "libtest.h"  
  
int add( int a, int b) { return a+b;}  
void shrink( char *str) { str[1]=0;};
```

```
$ gcc -c libtest.c  
$ ar cr libtest.a libtest.o
```

Użycie biblioteki statycznej

Aby dołączyć bibliotekę statyczną:

- dołączamy w kodzie źródłowym programu odniesienie do pliku nagłówkowego biblioteki
- podczas konsolidacji programu używamy przełącznika `-l` podając nazwę biblioteki (nazwa bez `lib` i `.a`)
- opcjonalnie wykorzystujemy przełącznik `-L` aby wskazać katalogi, które mogą zawierać bibliotekę

Uwaga: kolejność wywołania przełączników ma znaczenie! Biblioteki należy dołączać na końcu linii poleceń, ponieważ linker przeszukuje je pod kątem wszystkich symboli, do których były odniesienia w przetworzonych wcześniej plikach i które nie zostały jeszcze zdefiniowane. Fragmenty kodu z bibliotek są kopiowane do pliku wynikowego.

static.c

```
#include "libtest.h"

int main()
{
    int c = add( 10, 20);
    return 0;
}
```

```
$ ls
libtest.a  static.c
$ gcc static.c -o static -L. -ltest
```


Tworzenie biblioteki współdzielonej 1/2

Biblioteka współdzielona jest zbiorem obiektów o rozszerzeniu *.so.#1.#2.#3 (numery #1, #2 i opcjonalne #3 oznaczają numery wersji – począwszy od najbardziej istotnego). Jest on linkowana przy pomocy `gcc` z opcjami `-shared` i `-fPIC` (opcja `-fPIC` również przy kompilacji obiektów). W kodzie biblioteki nie może być f-cji `main`, mogą być za to `_init()` i `_fini()` (po ustawieniu opcji `-nostartfiles`).

```
$ gcc -shared -fPIC -o libname.so.0.0.0 obj1.o obj2.o obj3.o ...
```

libtest.h

```
int add( int a, int b);  
void shrink( char *str);
```

libtest.c

```
#include "libtest.h"  
#include <stdio.h>  
  
int add( int a, int b) { return a+b;}  
void shrink( char *str) { str[1]=0;}  
_init() { printf( "connect ...\n");}  
_fini() { printf( "... free\n");}
```

```
$ gcc -c -fPIC libtest.c  
$ gcc -shared -nostartfiles -fPIC libtest.o -o libtest.so.0.1
```

Procesy używające biblioteki współdzielonej współdzielą kod funkcji, natomiast mają własne kopie danych (o ile były np. w postaci zmiennych globalnych deklarowane w bibliotece). Do danych używany jest mechanizm copy-on-write, znany również z niektórych implementacji f-cji fork.

Tworzenie biblioteki współdzielonej 2/2

Funkcje `_init()` i `_fini()` traktowane są obecnie jako przestarzałe i potencjalnie niebezpieczne, w ich miejsce zaleca się użycie atrybutów **constructor** i **destructor** w następujący sposób:

```
void __attribute__((constructor)) my_init(void);  
void __attribute__((destructor)) my_fini(void);
```

gdzie `my_init` i `my_fini` są nazwami naszych funkcji inicjującej i czyszczącej.

Jeżeli używamy powyższych atrybutów to podczas kompilacji **gcc** nie możemy użyć przełączników:

- nostartfiles
- nostdlib

Użycie biblioteki współdzielonej – łączenie 1/2

Aby dołączyć bibliotekę współdzieloną podczas konsolidacji wykonujemy **dokładnie** te same czynności co przy dołączaniu biblioteki statycznej. Opcjonalnie możemy w kod wynikowy wkompiłować informację o ścieżce, gdzie program będzie miał szukać bibliotekę podczas uruchamiania (opcja `-Wl, -rpath, path`). Kod programu nie zawiera kodu bibliotecznego, a jedynie odnośniki do niego. Biblioteka jest ładowana przy uruchamianiu programu. Każde podłączenie biblioteki powoduje wywołanie f-cji `_init()`, odłączenie - wywołanie f-cji `_fini()`.

sshared.c

```
#include "libtest.h"

int main()
{
    int c = add( 10, 20);
    return 0;
}
```

```
$ ls
libtest.so.0.1      sshared.c
$ gcc sshared.c -o sshared -L. -ltest -Wl,-rpath,.
```

Użycie biblioteki współdzielonej – łączenie 2/2

Podczas kompilacji i konsolidacji **gcc**, jeżeli ma do wyboru wersję statyczną i wersję współdzieloną danej biblioteki, to domyślnie używa (łączy) bibliotekę w wersji współdzielonej (np. bibliotekę standardową). Jeżeli chcemy wymusić użycie bibliotek statycznych, to używamy przełącznika **-static**.

main.c

```
#include <stdio.h>

int main()
{
    puts("test");
    return 0;
}
```

```
$ gcc main.c -o mainShared
$ gcc -static main.c -o mainStatic
$ ls -l
razem 908
-rw-r--r-- 1 wmackow users      61 mar  5 12:16 main.c
-rwxr-xr-x 1 wmackow users  8600 mar  5 12:24 mainShared
-rwxr-xr-x 1 wmackow users 912720 mar  5 12:24 mainStatic
$ ./mainStatic
test
$ ./mainShared
test
```

Użycie biblioteki współdzielonej – ładowanie 1/2

Bibliotek współdzielona może zostać załadowana dynamicznie podczas działania programu. Służą do tego funkcje biblioteki **dl**:

1) ładowanie biblioteki

```
void *dlopen(const char *file, int mode);
```

2) obsługa błędów

```
char *dlerror(void);
```

3) ładowanie symboli (m.in. funkcji)

```
void *dlsym(void *restrict handle, const char *restrict name);
```

4) zwolnienie biblioteki

```
int dlclose(void *handle);
```

Funkcje wymagają dołączenia do programu pliku nagłówkowego `<dlfcn.h>` oraz biblioteki **dl**. Każde załadowanie biblioteki powoduje wywołanie f-cji *inicjującej*, zwolnienie biblioteki - wywołanie f-cji *_czyszczącej*.

Użycie biblioteki współdzielonej – ładowanie 2/2

dshared.c

```
#include <dlfcn.h>

int ( *Add)( int, int);

int main()
{
    void *handle = dlopen( "./libtest.so.0.1", RTLD_LAZY);
    if( !handle)
        dLError();
    else
    {
        Add = dlsym( handle, "add");
        int c = Add( 10, 20);
        dlclose( handle);
    }
    return 0;
}
```

```
$ gcc dshared.c -o dshared -ldl
```

gcc -nostartfiles

-nostartfiles - podczas linkowania nie używaj standardowych plików startowych. Standardowe biblioteki są używane normalnie.

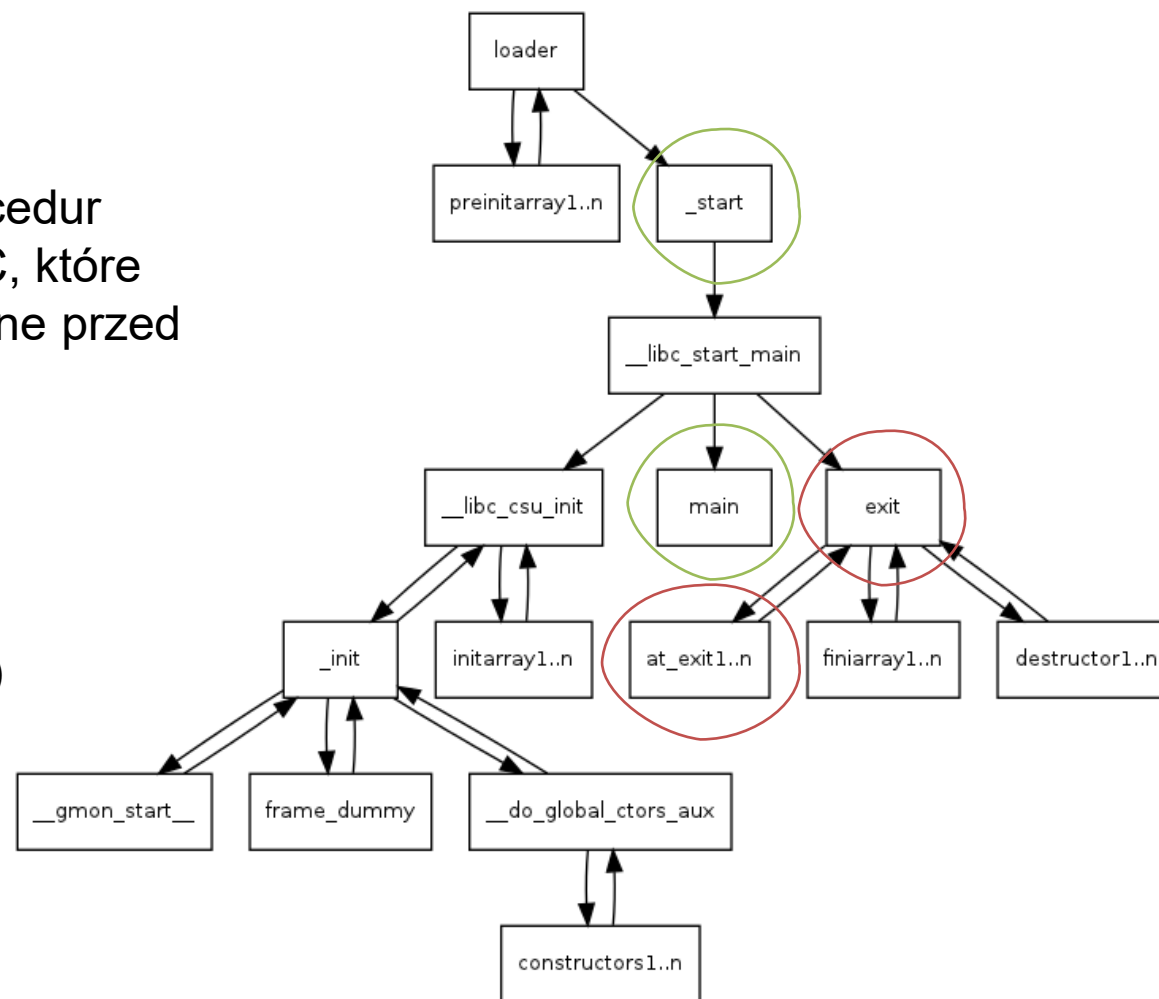
-nodefaultlibs - nie używaj standardowych bibliotek systemowych podczas linkowania (dołączane są jedynie biblioteki jawnie wskazane). Standardowe pliki startowe są używane normalnie

-nostdlib - nie używaj standardowych systemowych plików startowych ani bibliotek podczas linkowania. Do linkera nie będą przekazywane żadne pliki startowe i tylko te biblioteki, które zostaną jawnie podane.

C Runtime

„crt0 (znany również jako c0) jest zestawem procedur startowych dołączonych do programu w języku C, które wykonują wszelkie prace inicjalizacyjne wymagane przed wywołaniem głównej funkcji programu.”

- pliki startowe: **crt0.o**, crt1.o, crtbegin.o, crtn.o
- **crt0.o** zawiera m.in. funkcję **_start** (symbol będący domyślny punkt wejścia dla linkera **ld**)
- **main** jest pierwszą funkcją programu tylko pozornie

CRT 1/2

Przykładowa, uproszczona funkcja **_start**, którą zastąpimy funkcję domyślną.

mycrt0.s

```
.text

.globl _start

_start: # _start is the entry point known to the linker
    xor %ebp, %ebp          # effectively RBP := 0, mark the end of stack frames
    mov (%rsp), %edi        # get argc from the stack (implicitly zero-extended to 64-bit)
    lea 8(%rsp), %rsi       # take the address of argv from the stack
    lea 16(%rsp,%rdi,8), %rdx # take the address of envp from the stack
    xor %eax, %eax         # per ABI and compatibility with icc
    call main              # %edi, %rsi, %rdx are the three args (of which first two are C standard) to main

    mov %eax, %edi          # transfer the return of main to the first argument of _exit
    xor %eax, %eax         # per ABI and compatibility with icc
    call _exit             # terminate the program
```

```
$ gcc mycrt0.s -c
$ ls
mycrt0.o  mycrt0.s
```

CRT 2/2

```
$ gcc main.c -c
$ ls
main.c  main.o  mycrt0.o  mycrt0.s

$ gcc main.o -o main1
$ gcc main.o -o main2 -nostartfiles
/usr/bin/ld: warning: cannot find entry symbol _start; defaulting to 0000000000400340
$ gcc main.o mycrt0.o -o main3 -nostartfiles

$ ./main1
abcd
$ ./main2
abcd
Naruszenie ochrony pamięci (zrzut pamięci)
$ ./main3
abcd

$ gdb main2
...
Reading symbols from main2...(no debugging symbols found)...done.
(gdb) disass main
Dump of assembler code for function main:
    0x0000000000400340 <+0>:    push    %rbp
    0x0000000000400341 <+1>:    mov     %rsp,%rbp
...
```

main.c

```
#include <stdio.h>

int main() {
    printf("abcd\n");
    return 0;
}
```

gcc -e

main.c

```
#include <stdio.h>
#include <stdlib.h>

int test1();
int test2();

void _start() {
    test1();
    exit(1);
}

void _another_start() {
    test2();
    exit(2);
}

int test1() {
    printf("test1\n");
    return 0;
}

int test2() {
    printf("test2\n");
    return 0;
}
```

Jawne wskazanie punktu wejścia (czyli odpowiednika funkcji **_start** a nie **main**) przez użycie parametru **-e** w **gcc**

```
$ gcc main.c -o main1 -nostartfiles
$ gcc main.o -o main2 -nostartfiles -e _another_start

$ ./main1
test1
$ ./main2
test2
```